

DÜŞMANIN DÜŞMANI: NEOLİBERAL SAHIPLENİLME VE TOPLUMSAL CİNSİYET KARŞITI MUHAFAZAKÂRLIĞIN YOL AYRIMINDA FEMİNİZM

Jenny Gunnarsson Payne ve Sofie Tornhill

Çeviren: Ayten Sönmez ve Büşra Üner

Modern sol kanat feminist ve queer siyaset, kendisini toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve cinsel çeşitliliğin neoliberal ve kurumsal sahiplenmesi ile (yeni) muhafazakâr ve toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlilik arasında bir cenderede buldu. Toplumsal cinsiyet karşıtı söylemlerde, feminist ve queer siyasetin küresel şirketler tarafından desteklendiği ve yayıldığı anlayışı çok yaygın görülüyor. Bu yüzden, milliyetçi aşırı muhafazakâr hareketlerin, neoliberal hegemonyaya ve siyasi ve ekonomik elitlere giderek daha çok meydan okuduğu bir dönemde, özellikle, toplumsal cinsiyet karşıtı retoriğin kurumsal güç eleştirisiyle nasıl desteklendiğini anlayabilmek için solda ilerici hareketlere ihtiyaç var. Bu makale¹, Kanada merkezli web portalı *LifeSite*'in ampirik analizi yoluyla, düzen karşıtı toplumsal cinsiyet söyleminin ideolojik 'anlayışını' ve piyasa kapitalizmi ile şirket iktidarına yönelik eleştirisinin en zayıf noktalarını inceleyerek, bu söylemin siyasi açıdan etkili bir şekilde tartışılabileceği başlangıç noktalarını tespit etmeyi amaçlamaktadır.

Bir süredir, küresel şirketler kendilerini kadınların güçlendirilmesinin ve LGBTQ haklarının sadık destekçileri olarak takdim etmekte. Temel işletme yapılarında ve tedarik zincirlerinde toplumsal cinsiyet eşitliği ve LGBTQ kapsayıcılığını teşvik eden çok sayıda kurumsal kampanya mevcut. Benzer şekilde, reklamlarda dar toplumsal cinsiyet normlarına meydan okuyan ve zafer kazanan kadınların ve kız çocuklarının yanı sıra queer aşk hikâyeleri ve heteroseksüel olanlar kadar sıradan gösterilen farklı aile yapıları da giderek daha fazla kullanılmaktadır. Bu eğilim, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ayrımcılığına yönelik kurumsal kayıtsızlık ve reklamlarda toplumsal cinsiyet stereotiplerini başka türlü nesneleştirme ve romantikleştirme eğiliminde belirgin bir değişime işaret etse de, feminist ve queer akademik çalışmalar, bir yandan tüketiciyi bir markayla, diğer yandan da özgürleştirici politikalarla ilişkilendirmeyi amaçlayan pazarlama stratejilerini, *pinkwashing*² ve vitrin süsleme terimleriyle tartışmıştır.³ Bu nedenle, toplumsal cinsiyet eşitliğine ve ayrımcılık karşıtlığına dair kurumsal politikaların, eşitliği kâr hanelerine faydalı olacak şekilde araçsallaştırdığı görülmekte ve bu politikalar özgürleştirici mücadeleleri

kullandığı için eleştirilmektedir. Aynı zamanda, şirketler kârlılıklarını sürdürmek için tedarik zincirlerinde ucuz kadın işgücüne büyük ölçüde bağımlı kalmaya devam etmektedir.⁴

Ancak son zamanlarda, giderek artan sayıda eleştirel ses, toplumsal cinsiyet eşitliği ve LGBTQ haklarına yönelik kurumsal iyileştirmeler konusunda esasen tam tersi bir iddiada bulunmaktadır. Bu eleştiriler, bu tür eşitlik ve reklam kampanyalarını şirketlerin ekonomik çıkarlarına hizmet etmekle, özgürlükçü ve eşitlikçi idealleri lafta desteklemekle suçlamaktan çok, şirketleri -diğer şeylerin yanı sıra- güçlü siyasi ve ekonomik ittifaklar kurmakla, çocukların sağlığını ve sağlam aile değerlerini baltalamakla, daha da yaygın olarak Batı medeniyetinin temel ilkelerini istikrarsızlaştırmakla ve insanlık onurunu bu şekilde hiçe saymakla suçlamaktadır. Seküler ve dini hareketlerin yanı sıra illiberal ve sağcı popülist partiler ve liderlerden oluşan ve giderek genişleyen bir müttefik listesi, eşitlik ideallerini 'toplumsal cinsiyet ideolojisi' olarak adlandırdıkları küresel bir komplo olarak yaftalayarak uluslararası siyaset sahnesinde tanındı. Onlara göre bu komplo, küresel şirketler, STK'lar ve 'liberal sol'daki siyasi rejimlerden oluşan güçlü koalisyonlar tarafından yönlendiriliyordu.

Bu yeniden tanımlama, yani biyolojik olarak belirlenmiş cinsiyet özelliklerinin aksine toplumsal bir inşa olarak 'toplumsal cinsiyet' düşüncesine karşı çıkış, yeni bir hegemonik düzen için verdikleri mücadelede muhafazakâr milliyetçi bir güç bloğunun konsolidasyonuna hizmet eden birleştirici bir unsur haline gelmiştir.

Bazı küresel şirketler ırkçılıkla, cinsiyetçilikle ve homofobiyle savaşma taahhütlerini markalarının tanımlayıcı özellikleri yaparak büyüyen bu siyasi güce açıkça karşı koydu. Örneğin 2018 yılında Unilever'in sahibi olduğu dondurma devi Ben & Jerry's, 'Trump yönetiminin gerici ve ayrımcı politikalarına barışçıl bir şekilde direnmek ve renkli insanlar, kadınlar, LGBTQ topluluğu, mülteciler ve göçmenler için kapsayıcılık, eşitlik ve adalete değer veren bir gelecek inşa etmek' amacıyla Pecan Resist [Pikan Cevizi Direnişi] adlı dondurma çeşidini piyasaya sürdü.⁵ Bu gelişmelerin ardından, uzun zamandır Küresel Güney'deki sömürücü çalışma koşulları yüzünden şiddetle eleştirilen ve boykot edilen küresel şirketler, artık feminizm, ırkçılık karşıtlığı ve LGBTQ hakları gibi 'siyaseten doğru' fikirleri destekledikleri düşünüldüğü için sağcı sosyal medya seferberliğine ve boykotlara maruz kalmaktadır.

Dolayısıyla, günümüz sol feminist ve queer politikaları, görünüşte birbirine zıt ancak bizim de savunduğumuz gibi birbiriyle bağlantılı iki eğilim tarafından sorgulanmaktadır. Bir taraftan, toplumsal cinsiyet eşitliği ve cinsel çeşitlilik, neoliberal söylem ve politikalarda radikal siyasi potansiyellerinden mahrum bırakılarak, ticari çıkarlarla uyumlu ve hatta bu çıkarlar için faydalı

ortak değerler olarak çerçevenme eğilimindedir. Öte yandan, feminist politikanın gayrimeşrulaştırılması, 'toplumsal cinsiyet' fikrinin kültürel ve ekonomik elitler tarafından desteklenen yozlaşmış bir ideolojik yapı olarak ifade edildiği çağdaş (neo)muhafazakâr seferberliğin temel stratejisidir.

Elżbieta Korolczuk ve Agnieszka Graff, kapitalizmin yaygın bir şekilde herhangi tutarlı bir alternatiften yoksun olarak algılandığı Soğuk Savaş sonrası bağlamda, toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin küresel ekonomik düzene beklenmeyen bir eleştiri olarak ortaya çıktıklarını öne sürdüler. Yazarlar, özellikle hem kapitalizme hem de liberal bireysellik ve eşitlik değerlerine karşı çıkışı kapsayan genişletilmiş bu ideolojik yapının üreme ve cinsel haklara karşı sıklıkla daha dar bir muhalefet içinde ve onunla tanımlanan muhafazakâr feminizm karşıtı siyasetten bir kaymayı temsil ettiğini ileri sürüyor. Korolczuk ve Graff'a göre, günümüzde toplumsal cinsiyet karşıtı siyaset, daha geniş bir kapsama sahip olmasını otoriter ve illiberal eğilimli siyasi aktörler ve hareketler yelpazesinde ittifaklar kurarak daha geniş bir kitleye hitap etmeyi başarmasına borçludur.⁶ Ancak Korolczuk ve Graff'ın öne sürdüğü gibi, toplumsal cinsiyet karşıtı siyaset kısmen küresel kapitalizmin neden olduğu kırılmalara ve dışlamalara yanıt veriyorsa, toplumsal cinsiyet karşıtı kapitalizm eleştirisinin içeriği ve sonuçları tam olarak nedir? Neoliberal hegemonyaya yeni bir milliyetçi/(ultra)muhafazakâr siyasi güç bloğu tarafından meydan okunduğu bir dönemde, toplumsal cinsiyet ve düzen karşıtı söylemin neoliberalizm ve şirket iktidarı eleştirisiyle nasıl desteklendiğini anlamaya özellikle ihtiyaç vardır. Bu hareketler halihazırda ulusötesi bir ivme kazandığından, toplumsal cinsiyet karşıtı söylemin ideolojik 'kavrayışının' yanı sıra, siyasi olarak etkili bir itiraz için başlangıç noktaları sunabilecek 'çatlakların' veya 'en zayıf noktalarını' incelemek zorunludur.

Bu makale, bir yandan eşitlik talebinin neoliberal apolitikleşmesi, diğer yandan da bu taleplerin yeniden politikleşmesi karşısında, toplumsal cinsiyet karşıtı aktörlerin hegemonik mücadelelerinde toplumsal cinsiyet, cinsellik, eşitlik ve ayrımcılıkla ilgili meselelerin anlamını nasıl yeniden tanımlamaya çalıştıklarını ampirik olarak belirlemeyi ve anlamayı amaçlamaktadır. Demokrasi, eşitlik ve özgürlük gibi temel değerlere ilişkin güncel tartışmalar için daha kapsayıcı siyasi, ekonomik ve kültürel sonuçları anlamının elzem olduğunu savunuyoruz. Bunu yaparken aşağıdaki sorularla ilgileniyoruz: Bu eleştirinin belirgin ideolojik etkinliğini ve insanları harekete geçirme kapasitesini açıklayan belirli unsurlar ve argümanlar nelerdir? Toplumsal cinsiyet karşıtı eleştiri; şirket iktidarı, neoliberal politika ve 'toplumsal cinsiyet ideolojisi' ile ilgili olarak hangi bağlantıları kurmaktadır? Toplumsal cinsiyet karşıtı söylemler siyasi sınırları nasıl yeniden çizmekte ve böylece ittifakların kurulmasını ve siyasi düşmanların inşa edilmesini nasıl mümkün

kılmaktadır? Başlangıçta ortaya konan ikili soruna geri dönecek olursak, hem sol feminist hem de queer politikalar bir yandan gerici toplumsal cinsiyet karşıtı politikalara, diğer yandan da kurumsal (sözde) feminizme aynı anda nasıl yanıt verebilir? Ampirik olarak bu soruları, aşırı muhafazakâr bir forum olan ve İngilizcede toplumsal cinsiyet karşıtı söylemin formüle edilmesi ve yayılmasındaki ana aktörlerden biri olan *LifeSite* adlı web portalının ve (aynı zamanda sık sık *LifeSite*'a katkıda bulunan) toplumsal cinsiyet karşıtı Alman entelektüel Gabriele Kuby⁷ tarafından yazılan etkili bir kitabın *LifeSite* sponsorluğundaki İngilizce çevirisinin yakın okuması yoluyla inceliyoruz. *LifeSite*, 1997 yılında Kanada'ya özgü bir kürtaj karşıtı kampanya olan Yaşam Koalisyonu Kampanyası (Campaign Life Coalition) tarafından kuruldu. Bugün web portalı Kanada, ABD ve dünya versiyonlarının yanı sıra standart ve Katolik versiyonlarına da ev sahipliği yapıyor. Okurlarının önemli bir bölümünün ABD'den olmasıyla, *LifeSite* kendini 'İnternetteki bir numaralı kürtaj karşıtı web sitesi' ve kültür, yaşam ve aile meselelerine adanmış bir haber sitesi olarak nitelendiriyor. Kendini, Hıristiyan ahlakının ve doğa kanununun ana doktrinlerini tehlikeye attığı gözüyle baktığı seküler 'yeni dünya düzeni' karşısında bir siper olarak konumlandırıyor. Dahası, hem Kuzey Amerika'da hem de uluslararası alanda çok çeşitli yaşam yanlısı ve dindar aile örgütleri, lobi grupları ve taban hareketleri ile açıkça bağlantılıdır ve sitesi dilekçelerin oluşturulması ve yayılması için bir platform olarak hizmet vermektedir.⁸ *LifeSite*, geniş erişimi, diğer toplumsal cinsiyet karşıtı aktörlerle kendi tanımladığı bağlantısı ve haber, blog, podcast ve imza kampanyalarını bir araya getirmesi göz önüne alındığında, toplumsal cinsiyet karşıtı söylemi 'eylem halindeyken' çözümlenmek ve anlamak için zengin bir kaynak sunuyor.

Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareketlerin Yükselişini Bağlamsallaştırmak

LifeSite retoriği okumamız, toplumsal cinsiyet karşıtı söylemin ulusötesi yayılımı içinde konumlanıyor. Şüphesiz, toplumsal cinsiyet karşıtı söylemin bazı fikirlerinin izleri belirli, bağlamsal bileşenlerle daha önceki çatışmalara ve tartışmalara bağlanabilir, bununla birlikte eleştirel toplumsal cinsiyet karşıtı bilimin yeni oluşan çalışma alanı, toplumsal cinsiyet karşıtı hareketliliği, yeni kitlelere ulaşabildiğini kanıtlamış yeni bir küresel hareket biçimi olarak tanımlamaktadır.⁹ 'Toplumsal cinsiyet ideolojisi' kavramı ilk olarak BM'nin 1990'ların ortalarından itibaren toplumsal cinsiyet eşitliğine, cinsel haklara ve üreme haklarına artan vurgusuna karşı Katolik karşı-stratejisinin bir parçası olarak benimsenmiştir. Daha o zamandan, 'toplumsal cinsiyet' kelimesinin kadınlar ve erkekler arasındaki biyolojik farklılıkları göreceleştirdiği görülmüş, ulusal ve uluslararası politika ve düzenlemelere dahil edildiğinde, kürtaj ve eşcinselliğin küresel olarak normalleştirilmesinin önünü açan bir 'Truva atı' işlevi göreceği

düşünülmüştü.¹⁰ Kalkınma politikaları alanında, iyi bağlantılara sahip ve finanse edilen Hıristiyan örgütler ve ağlar, kürtaj ve LGBTQ haklarına karşı çıkararak, bunun yerine 'aile değerlerini' teşvik ederek bu tür eğilimleri durdurmaya çalışmıştır.¹¹ Katolik ve Evanjelik etkilere ek olarak, Kremlin'in 'geleneksel aile değerlerini' benimsemesiyle birlikte Ortodoks Kilisesi'nin güçlenen konumu, Rus kamu söyleminde 'toplumsal cinsiyet ideolojisi' eleştirisinin artan güncelliğini açıklamaktadır.¹² Dahası, Rus entelektüeller ve dini liderler, Dünya Aileler Kongresi (World Congress of Families) gibi örgütlerle ulusötesi toplumsal cinsiyet karşıtı ağların kurulmasına katkı sunmuştur. Böylece, muhafazakâr değerleri aktif bir şekilde destekleyen bir devlet olarak Rusya, bu şartlarda bugün dolaşan toplumsal cinsiyet karşıtı söylem biçimlerinin bir öncüsü olduğu için sıklıkla alkış toplamıştır.¹³

2010'ların başından ortasına kadar, toplumsal cinsiyet karşıtı fikirler, dini çevrelerin dışında da daha geniş bir cazibe kazandı; milliyetçi popülist, illiberal ve aşırı sağ kanat partiler ve hareketlerin içine dahil edildiler ve bazı ülkelerde yasalara ve kamu politikalarına bile girdi (örn. Brezilya, Polonya, Macaristan ve Rusya). Modern toplumsal cinsiyet karşıtı seferberliği daha dar bir dini muhafazakârlıktan ayıran, tam da farklı iktidar alanları arasındaki bağlantılardır. Bazı bölgelerde toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler sömürgecilik karşıtı retoriği kullanarak 'toplumsal cinsiyet ideolojisinin' emperyalist güçler tarafından BM, AB ve dış yardımlar aracılığıyla Batılı olmayan ülkelere dayatıldığını iddia etmektedir.¹⁴ Böylece, 'toplumsal cinsiyet ideolojisi' fikri, geniş bir yelpazedeki dini ve seküler muhafazakâr hareketler için ortak bir düşman, Weronika Grzebalska, Eszter Kováts and Andrea Petö'nün ifadesi ile 'sembolik bir yapıstırıcı' olarak resmedildi.¹⁵

Daha da önemlisi, toplumsal cinsiyet karşıtı söylem sadece muhalif bir söylem olarak anlaşılmalıdır. Zira, kendi alternatif uzmanlık ve bilgi üretim alanlarıyla uyumlu bir dünya görüşünü destekleyerek zemin kazanmaktadır.¹⁶ Ortak stratejileri, toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının bilimsel temellerini sorgulamak ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin kadınları ve çocukları yaradılışlarına aykırı davranmaya zorlayarak onlara zarar verdiğini savunmaktır.¹⁷ Toplumsal cinsiyet karşıtı aktörler, heteroseksüel olmayanlara ya da transseksüel insanlara yönelik ayrımcılığı meşrulaştırmak için hak temelli argümanları (din özgürlüğü hakkı, düşünce özgürlüğü ve insan haklarını kapsayan) giderek daha fazla kullanmaktadır.¹⁸ Haklara ve politikalara odaklanma, toplumsal cinsiyet karşıtı aktörlerin dikkatlerinin çoğunu genellikle onaylamadıkları ama yine de stratejik öneme sahip olduğu gözüyle baktıkları ulusötesi kurumlara yöneltmeye başladıkları anlamına gelmektedir.

'Toplumsal cinsiyet ideolojisi' üzerine yapılan eleştirel çalışmalarda, neoliberal politikanın, piyasa çözümlerinin ve sosyoekonomik eşitsizliklerin toplumsal cinsiyet karşıtı politikaların bizzat

kendisinin içinde büyüdüğü otoriter eğilimin önünü açtığı yaygın biçimde tartışılrsa da¹⁹, siyasi gündemler ve toplumsal ilişkiler üzerinde kapsamlı etkiye sahip kilit piyasa aktörleri olarak şirketlerin rolüne çok az dikkat çekilmiştir. Bununla birlikte yine de, toplumsal cinsiyet karşıtlığının şirket eleştirisine odaklanarak, ‘toplumsal cinsiyet’in geç modern Batı uygarlığının muhafazakâr ve illiberal reddiyeleri için böylesine kullanışlı bir hedef haline nasıl ve neden geldiğini tam olarak görebileceğimizi ve çağdaş feminizmin karşı karşıya kaldığı çifte cendereyi açıklayabilmek için kendimizi daha donanımlı kılabilceğimizi iddia ediyoruz.

Hangi İdeoloji? Hangi ‘Toplumsal Cinsiyet’?

‘Toplumsal cinsiyet ideolojisi’ kavramı tartışmasız kafa karıştırıcı bir kavramdır. Antropolojik bir terime gönderme yaparak, bu kavramı ‘emik’²⁰ bir kavram olarak ele alabiliriz, öyle ki asıl mesele bu terimin toplumsal cinsiyet karşıtı aktörlerin kendileri tarafından nasıl kullanıldığıdır. Bu tür toplumsal cinsiyet karşıtı söylemler, Batı toplumlarının yanı sıra etki alanları içindeki diğer toplumların, kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıkların toplumsal cinsiyetin toplumsal olarak inşa edilen anlamlarıyla açıklanabileceği ve dönüştürüleceği fikrinin nasıl nüfuz ettirildiğini tanımlamak için kullanılmaktadır. Sonuç olarak, ‘toplumsal cinsiyet’in ahlaki ve toplumsal olarak zararlı bir yapı ve doğanın bilimsel olmayan, ideolojik olarak yanlış temsili olarak gösterilmesi toplumsal cinsiyet karşıtı faaliyetlerin merkezinde yer almaktadır. ‘Toplumsal cinsiyet ideolojisi’ kavramının muhafazakâr ve sağcı popülist hareketler için nasıl bu denli kullanışlı bir ‘araç’ haline geldiğini çözümlenmek ve toplumsal cinsiyet karşıtı söylemde ‘toplumsal cinsiyet’ ve ‘ideoloji’ ile neyin kastedildiğini daha da netleştirmek için esas olarak Ernesto Laclau ve Chantal Mouffe tarafından formüle edilen ‘siyasi söylem teorisi’nden yararlanıyoruz.²¹

Bu anlamda, toplumsal cinsiyet karşıtı aktörlerin (ve bazı muhaliflerinin) kendilerini aktif olarak dahil gördükleri ‘kültür savaşı’ en doğru şekilde, hegemonik bir mücadele olarak tanımlanabilir; ki burada bu mücadele ‘siyasi projelerin ve söylem ittifaklarının kurulmasını ve bozulmasını kapsayan bir siyasi pratik’ olarak tanımlanmaktadır. Bu tür hegemonik süreçler her zaman, özneleri duygusal olarak ‘yakalayarak’ kamu desteğini harekete geçirmede etkili, siyasi olarak kullanılabilir (korku, öfke ya da nefret içeren) duygulanımlarla desteklenir.²² Her başarılı hegemonik operasyon ayrıca, bir dizi siyasi talebi aynı siyasi mücadeleye aitmiş gibi ifade ederek, ‘onlar’ı temsil eden bir boş gösterene karşı ‘biz’i temsil eden (aynı derecede boş) başka bir boş gösterenin altında birleşerek denklik zincirleri (chain of equivalence) yaratmayı başarmak zorundadır.²³

Toplumsal cinsiyet karşıtı söylemde, 'biz', 'geleneksel aile değerleri' kavramı etrafında bir araya gelirken, 'onlar'- siyasi düşmanlar- 'toplumsal cinsiyet ideolojisi'nin vücut bulmuş hali olarak anlaşılmaktadır. Tam da burada, 'toplumsal cinsiyet' göstereni etrafında çeşitli siyasi talepler yoğunlaşmaktadır. Aynı zamanda, siyasi taleplerin dile getirilmesiyle ortaya çıkan denklik zinciri, daha önce muhafazakâr Hıristiyan değerleriyle ilişkilendirilmemiş olabilecek konuları da kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Toplumsal cinsiyet karşıtı söylemi, ulusal, bölgesel ve ulusötesi seviyelerde 'yeni' bir siyasi güç olarak ortaya çıkmasını sağlayan ittifak ve koalisyonların oluşturulmasında özellikle etkili kılan da bu uzantıdır.²⁴ Daha da önemlisi, göreceğimiz gibi, bu operasyon aynı zamanda (kürtaj ve eşcinsel evlilik gibi) bazı siyasi meseleleri insan hakları ve ayrımcılık söylemlerinden koparma ve kendi davalarını desteklemek amacıyla yerleşik insan hakları söylemlerindeki diğer unsurları yeniden anlamlandırma girişimlerini de içerir (örneğin, cinsiyet ayrımcılığına karşı politikaların aşlında Hıristiyanlara karşı ayrımcılıkla sonuçlandığını savunmak).²⁵ Somut uygulamalarda, bu tür anlamlandırmalar (anlamın bozulması, yeniden anlamlandırmalar) belirli bir bağlamda 'belirli bir fenomenin yorumlanma biçimini etkileyen, çoğu zaman önemsiz görünen birçok mekanizmanın' kapsamlı bir şekilde gözlemlenmesiyle ampirik olarak incelenebilir.²⁶

Bu kuramsallaştırma çizgisini izleyerek, ideolojiyi ne belirli anlam sistemlerinin bir tanımı olarak ne de sadece (klasik Marksizm'de olduğu gibi) çarpıtılmamış gerçeklik -'yanlış bilinçlilik' karşıtlığı gibi 'epistemolojik' bir mesele olarak görüyoruz; daha ziyade, Laclau'nun tanımladığı gibi, 'söylemsel kapanma'²⁷ sunan ideolojiye atıfta bulunuyoruz; Laclau, 'dar ve katı anlamıyla (strictu sensu) ideolojik etkinin 'topluluğun [diğer ideolojilere] kapanmasını ve şeffaflığını sağlayabilecek belirli bir toplumsal düzenlemenin var olduğu inancı' olduğunu savunuyor²⁸ Böyle bir perspektiften bakıldığında, bir şeyin olumsal²⁹ temelleri gizleniyorsa o şeyi ideolojik olarak tanımlayabiliriz. Analitik olarak bu, 'bir ideolojiyi çalışmanın olumsallığın görünmez kılındığı yolları kuramsal hale getirmeyi içerdiği; ideolojik eleştirinin ise olumsallığın görünür kılınabileceği yolları içerdiği' anlamına gelmektedir.³⁰ Dahası, ideolojik 'tutunma'nın -ideolojiye bağlanma (ve dolayısıyla onu sürdürme) – 'düşman' olarak görülen ve 'bizi' 'nihai olarak eksiksiz ve uyumlu bir topluma' ulaşmaktan alkoyan bir 'öteki' hakkındaki hayali anlatılarla desteklenen güçlü bir duygusal boyutu vardır. Bunun en bariz örneği, 'Yahudi'nin bu engel ya da düşman figür olarak görüldüğü anti-semitik komplo teorisi'dir. Jason Glynos'un belirttiği gibi, bu fantezinin gizlediği şey, yalnızca 'gerçekler' değil, daha ziyade 'perde arkasında ipleri elinde tutan bir komplo teşkilatının bulunmadığı gibi çok daha sıkıntılı bir gerçeği gizlemektedir'- zira ortada bir komplo yoktur.³¹

Dikkatli okuyucunun fark edeceği üzere, bu tanım, ampirik materyalimizde bulunan 'emik' ideoloji tanımından ('toplumsal cinsiyet ideolojisi'nin boş göstereni) önemli ölçüde farklıdır. İşin garip yanı, göreceğimiz gibi, 'toplumsal cinsiyet ideolojisi'nde 'ideoloji' teriminin kullanımı, klasik Marksist ideoloji anlayışıyla az çok aynıdır, sadece söz konusu epistemolojik yanlış kabul, biyolojik cinsiyetin (yönlerine) 'toplumsal olarak inşa edildiğine' işaret ettiği için ideolojik olarak 'toplumsal cinsiyet' fikriyle ilgilidir. Daha da önemlisi, 'toplumsal cinsiyeti' bu şekilde tanımlama çabaları, bir dizi farklı ve hatta bazen birbirini karşılıklı dışlayan feminist söylemler de dahil olmak üzere, 'toplumsal cinsiyetin' eşzamanlı olarak var olan ve birbiriyle rekabet eden çeşitli söylemleri ile ilişkili olarak anlaşılmalıdır.

Hiç şüphesiz, feminist teori ve politikaya girişinden bu yana 'toplumsal cinsiyet' kavramı, biyolojik 'cinsiyet' tarafından belirlenmeyen ve belirlenemeyecek bir şey olarak toplumsal gerçekliği hem yeniden yorumlamak hem de dönüştürmek için bir araç olarak hizmet etmiştir. Bununla birlikte, biyolojik cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasındaki kavramsal ayrım feminist düşünce ve aktivizm içinde tartışmalı olmaya devam etmektedir (yani aralarındaki çizginin nereye çekileceği ve böyle bir ayrımın mantıklı olup olmadığı). Dahası, yıllar içinde 'toplumsal cinsiyet', birbirinden farklı olgular da dahil olmak üzere çok çeşitli siyasi projelere farklı şekillerde eklenmiştir: neoliberal 'postfeminizm' (toplumsal cinsiyetle ilgili meseleler eleştirel olmayan bir şekilde bireysel sorumluluk ve rekabetle ilişkilendirilir), insan hakları savunuculuğu projeleri (Birleşmiş Milletler ve kadın hakları STK'ları dahil), queer aktivizmi ve kültürü (genellikle post-yapısalcı feminist ve queer teoriden esinlenir, toplumsal cinsiyetin akışkan doğasını vurgular) ve son zamanlarda 'toplumsal cinsiyet eleştirel' radikal feminizm ('toplumsal cinsiyetin ortadan kaldırılması yanlıları' olarak da bilinen bu grup cinsiyet ayrımını temel olarak alır). Bazen birbiriyle bağdaşmayan bu geniş tanım yelpazesi, toplumsal cinsiyet karşıtı söylemde çoğunlukla aynı genel düşmanın bir parçası olarak bir araya getirilse de, anlamların çeşitliliği zaman zaman toplumsal cinsiyet karşıtı aktörler ile feminizmin belirli akımları arasında ittifaklara ve söylem birliklerine olanak sağlamaktadır.

Kurumsal 'Toplumsal Cinsiyet İdeolojisi': Bir Düşman İnşa Etmek

Geniş kapsamlı bir 'toplumsal cinsiyet' ideolojisi fikri ekonomik düzenin temsilleri tarafından nasıl teşvik edilmektedir? Tam anlamıyla kapsamlı bir genel bakış olmamakla birlikte, aşağıda, *LifeSite* metinlerinden yola çıkarak toplumsal cinsiyet karşıtı retorik ile küresel kapitalizm eleştirisi, daha somut olarak da küresel şirketlerin gücünün eleştirisi arasındaki temel benzerlikleri özetliyoruz. Bu genel bakış aracılığıyla, *LifeSite*'ın şirketleri 'toplumsal cinsiyet ideolojisi' ile dolu elitist bir kültürel ve ekonomik gündemin dayatılmasının ana aktörleri olarak

betimlemesinin dört temel boyutunu açıklayabiliriz: i) şirketlerin küresel yönetim ağlarındaki rolü; ii) kapitalist bir iş etiğinin oluşturulması; iii) tüketici kimliklerinin oluşturulmasında kurumsal markalaştırmanın rolü iv) kadınların üreme yaşamlarına ilişkin kurumsal çıkarları.

Kurumsal Güç, Küresel Yönetişim ve Demokrasi Karşıtı Bir Cephe Olarak ‘Toplumsal Cinsiyet İdeolojisi’

Kamusal ve özel alanlar arasındaki ayrımın sürekli olarak neoliberal bir şekilde dağıtılması, siyasetin giderek demokratik olarak seçilmiş meclisler tarafından değil de, devletler, ulusötesi kurumlar, sivil toplum kuruluşları ve küresel şirketler gibi şebekelenmiş yönetim varlıkları tarafından yürütüldüğü bir durumla sonuçlanmıştır.³² Benzer gözlem toplumsal cinsiyet karşıtı düşünürler tarafından da yapılmaktadır ancak onlara göre küresel yönetim yapıları ‘toplumsal cinsiyet ideolojisi’ni etkili bir şekilde yaymak için çalışmaktadır. Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin baş teorisyenlerinden biri olan Kuby’e göre, yönetim ağları, ortak bir gündemde birleşiyor: ayrımcılık karşıtlığı adı altında cinsiyet normlarını sarsmak. İnce ama koordinasyon halinde hareket eden bu ittifak güçleri, insanlığı yeniden inşa ediyor ve demokratik bir cila kalırken, toplum giderek artan bir şekilde Kuby’nin etkili tanımlamasıyla ‘yumuşak totalitarizm’ tarafından kontrol altında tutuluyor:

Sıradan insanlar bu terimi henüz bilmemesine rağmen, tüm toplum ‘cinsiyet’lendiriliyor. Her ütöpik ideoloji gibi, bu da kendi isteklerine uygun olarak tasarladığı yeni bir insan yaratmayı amaçlıyor. [...] Temelde demokratik bir düzen var ama seçmenler ve onların seçilmiş temsilcileri üzerinde kendi iradelerini dayatan kontrol edilemeyen güçler de var: medya ve finansal oligarşi³³

Kuby’e göre, ‘sıradan insanlar’ henüz etkilerin farkında olmasa da, belirsiz ağlar tarafından hazırlanan bu yeniden yapılandırma gündemlerinin önünde duranlar, örneğin kriminalize edilen ve ‘homofobik’ olarak patolojikleştirilen Hıristiyanlar, özgürlüklerinin önemli ölçüde kısıtlandığını fark ettiler. Dolayısıyla, bu bakış açısına göre, vatandaşların yanı sıra seçilmiş siyasi liderlerin de demokratik kabulün ötesinde belirli değerleri benimseme zorunluluğu totaliter bir yönelimi temsil etmektedir. Buna karşılık, Hıristiyanlar, toplumun bu dönüşümünü ortaya çıkarmak ve buna direnmek için stratejik bir konuma sahiptir. İnternet sayfasında temel prensiplerini listeleyen *LifeSite*, derin bir uluslararası çatışma olarak gördükleri konuda, Hıristiyan değerlerinin ana rollerini tanımlamaktadır:

LifeSiteNews.com'un yazarları ve kurucuları, yaşama ve aileye saygının uluslararası bir çatışma nedeniyle tehlikede olduğunu anlamışlardır. Bu çatışma, her insanın ve aile hayatının değeri ve itibarına ilişkin kökten zıt görüşler ile toplum arasındadır. Bu çatışmaya, laiklerin yeni dünya düzenlerinin uygulanmasının önündeki ana engeller olarak gördükleri Hristiyan ahlakını ve doğal hukuk ilkelerini ortadan kaldırmaya çalışmaları neden olmuştur.³⁴

Bu çatışmanın iki tarafının asimetrik olduğu ve *LifeSite*'in tanımladığı şekliyle insan ve aile yaşamının haysiyeti ilkesinin ciddi şekilde tehdit altında olduğu anlaşılmaktadır. Burada, seküler güçler tarafından takip edilen 'yeni dünya düzeni'nin *LifeSite*'in savunduğu Hristiyan ahlakı versiyonuna ve 'doğal hukuk' ilkelerine ilişkin anlayışlarına taban tabana zıt olduğu söylenmektedir. Bu yeni dinsiz ve doğal olmayan dünya düzenini gerçekleştirme arayışlarının üyelerinin sınırsız finansal kaynaklara erişimi olan sıkı sıkıya örülmüş bir ağ tarafından desteklendiği iddia ediliyor:

Sonuçta, -Temel Haklar Ajansı (Fundamental Rights Agency) ve Avrupa Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (European Institute for Gender Equality) gibi alt kurumlarıyla- BM ve AB gibi uluslararası kurumlar ve süper güç ABD'nin başı çektiği ulusal hükümetler, Apple, Microsoft ve Facebook gibi küresel şirketler ve IPPF ve ILGA gibi küresel STK'lar, ellerinin altında milyarlarca dolar bulunan bu kuruluşların hepsi, bu kültürel savaşta toplumsal cinsiyet kimliği aktivistlerinin yanında yer almaktadır.³⁵

Bu komploda (ya da 'kültür savaşında') küresel şirketler, hem 'toplumsal cinsiyet ideolojisini' yayan kuruluşların fon sağlayıcıları hem de bu 'ideolojinin' doğrudan üreticileri olarak oynadıkları rol bakımından sorunlu olarak resmedilmektedir. Fon verenler olarak, büyük ölçüde vakıfları aracılığıyla hareket etmekte ve 'toplumsal cinsiyet ideolojisi'nin geniş çapta yayılmasını sağlayacak mali güce sahip olmaktadırlar. 'Toplumsal cinsiyet ideolojisi'nin kaleleri olarak sıklıkla gösterilen vakıflar arasında, Ford Vakfı, Açık Toplum Vakfı (Open Society Foundation) ve Rockefeller Vakfı yer almaktadır. Açık Toplum'un kurucusu, Macaristan doğumlu hayırsever George Soros -kendilerini Macaristan'da ya da başka yerlerde³⁶ 'kültürel karşı devrim' ile görevlendirilmiş olarak gören aşırı sağ siyasi aktörler için 'şemsiye düşman figürü'- 'toplumsal cinsiyet ideolojisi'ni teşvik ettiği için özel olarak hedef gösterilmiştir. Örneğin, *LifeSite*, Donald Trump'ın 2016'daki seçim zaferinden sonra Washington'daki Kadın Yürüyüşü' öncesinde

“Washington’daki Kadın Yürüyüşü web sitesinde ‘paydaş’ olarak listelenen grupların dörtte birinden fazlasının Soros tarafından finanse edildiğini” bildirmiştir.³⁷

Daha genel bir değerlendirmede, *LifeSite*'ın baş editörü John-Henry Westen, geçmişte vakıfların etki ve baskısının daha çok mali desteğe ihtiyaç duyan gelişmekte olan ülkelerle ilgili olduğunu ve fon sağlayıcıların bu ülkeleri dikte ettiği koşullara (insan hakları kılığına bürünmüş 'toplumsal cinsiyet ideolojisi') uymaya zorladığını belirtmektedir. Şimdi ise gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan 'yeni bir cephe' tespit etmiştir:

*Ancak son zamanlarda aynı ekonomik baskı taktiklerinin ulusal düzeyde de kullanıldığını görüyoruz. Amerika Birleşik Devletleri’nde, büyük şirketler, mali yıkım tehdidiyle seçilmiş yetkilileri temsil ettikleri halka ihanet etmeye zorlayarak demokrasiyi etkili bir şekilde gasp etmişlerdir.*³⁸

Ayrımcılıkla mücadele adına, şirketlerin artık ekonomik güçlerini kullanarak demokratik yollarla seçilmiş temsilciler tarafından alınan kararları altüst edecek ve kendi değerlerini vatandaşlara ve seçmenlere dayatacak bir pozisyonda oldukları söylenmektedir. Başka bir *LifeSite* yorumcusu ise LGBTQ’ları koruyan (Hıristiyanlara karşı ayrımcılığa neden olan) ayrımcılık karşıtı yasalar ile ABD’nin Güney eyaletlerindeki ırk ayrımcılığına dayanan Jim Crow yasaları³⁹ arasında bir benzerlik kurmaktadır.

Şirketler, 'toplumsal cinsiyet ideolojisi' lehine hareket etmenin –örneğin, LGBTQ ve planlı ebeveynlik örgütlerini hem mesajlarını yaymak hem de günlük faaliyetlerini yürütmek için finansal olarak daha güçlü kılmak amacıyla sponsor olmak gibi- yanı sıra ‘eşcinsel lobisi’ adına doğrudan müdahil politikalar uyguladıkları için de kınanmaktadır. Sıkça bahsedilen ve ağır bir şekilde eleştirilen bir vaka, 2015 yılında 379 şirket ve işveren örgütünün, yasal evlilik eşitliğinin idari yükleri hafifleteceği ve tüm çalışanlarının moralini ve üretkenliğini artıracığı gerekçesiyle ABD Yüksek Mahkemesi’ni eşcinsel evliliği desteklemeye çağırmasıdır.⁴⁰

Bu nedenle, *LifeSite* ve benzeri organizasyonlara göre, ayrımcılıkla mücadele ve cinsiyet eşitliği söylemleri, küresel yönetim yapılarını ahlaki bir gerekçe ile etkili hale getirmeye hizmet etmektedir. Toplumsal cinsiyet karşıtlarının görevi bu söylemlerin –ister Hıristiyanların, ister siyasi liderlerin, isterse de dönüştürülmek ve 'toplumsal cinsiyetlendirilmek' gibi bir derdi olmayan halktan kişilerin olsun- muhalif seslerin bastırılmasına nasıl yol açtığını ortaya koymaktır. Daha da önemlisi, küresel şirketlerin ve vakıfların feministler ve LGBTQ aktivistleriyle birlikte hareket ettiği ve onlara sonsuz mali destek sunduğu gösterilerek, LGBTQ aktivistleri elitist

ve demokratik olmayan bir projenin parçası olarak yeniden tanımlanmaktadır. Bu siyasi sınırın diğer tarafında ise siyasi ve ekonomik güçlerin dayatmalarına karşı 'doğal', heteroseksüel eril veya dişil varlıklar olarak özerkliklerini savunmaya çalışan 'sıradan' insanlar ve onların demokratik temsilcileri yer almaktadır.

'Aile Değerleri'ne Bir Tehdit Olarak Kurumsal İş Etiği ve Emegın Eril Örgütlenmesi

LifeSite makaleleri, işgücü piyasası ilişkilerinin sözde 'doğal' heteroseksüel kadınlığa ve erkekliğe nasıl zarar verdiğini de anlatıyor. Toplumsal cinsiyet karşıtı söylem, şirketlerin ve küresel yönetim ağlarının 'toplumsal cinsiyet ideolojisi' gündemini nasıl aktif bir şekilde desteklediğini vurgulamanın yanı sıra, şirket ekonomisini esasen yanlış aksiyolojik temeller⁴¹ üzerine kurulu olarak tanımlamaktadır. Burada, şirketlerin bir yandan toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları, diğer yandan da çalışanları belirli liberal değerlere uymaya zorlayan disiplin tedbirleri yoluyla hem erkek hem de kadın çalışanlara dayatılan 'maskülinist' ve 'siyaseten doğru' bir iş etiğinin nasıl geliştirildiğine odaklanılmaktadır.

Birincisi ile ilgili olarak, (toplumsal cinsiyet eşitliği ve fırsat eşitliği ilkeleri altında işleyen) üretimci bir normun hâkim olduğu ve bunun kadınlar, dolayısıyla çocuklar ve daha genel olarak heteroseksüel çekirdek aile kurumu için zararlı sonuçları olduğu söylenmektedir. Bu mantığa göre, mevcut neoliberal oluşumun göstergesi olan güçlü çalışma etiği, ücretli emeği üstün ahlaki bir pozisyona yükseltirken, ücretsiz bakım emeği marjinalleşmiş ve değersizleştirilmiştir. Toplumsal cinsiyet karşıtları için bu, kadınların gerçek kadınlıklarını bastırmaya, annelikten vazgeçmeye ve doğum kontrol yöntemlerine ve kürtaja başvurmaya mecbur bırakıldıkları anlamına gelmektedir. Kuby'ye göre, feminizm bu düzenin kurulmasında merkezi bir rol oynamış, sadece kadınların annelik yerine tam zamanlı bir kariyer seçmeye zorlanmasına değil, aynı zamanda 'erkek arenası' içinde rekabet etmeye başladıklarında kadınların erkeklere karşı genel bir düşmanlık göstermesine neden olmuştur:

Radikal feminist gündem belirlenmişti: Cinsel ahlakın reddi, evliliğin, anneliğin ve ailenin reddi, kadının 'insan hakkı' olarak kürtaj, tek rol model olarak kariyer sahibi kadın olmak ve erkeklere karşı bir güç mücadelesi vermek⁴²

Feministler bu sürecin ana aktörleri olarak resmedilebilir. Buna rağmen üretkenliği teşvik etmek çıkarına olan devlet ve piyasa arasında halihazırda kurulmuş olan ilişkiye müdahale edenler olarak görülmektedirler. Bu ittifakın sonucu, üreme bakım işinin değersizleştirilmesi ve sistematik olarak

göz ardı edilmesidir. *LifeSite*'daki yazılarda, kadınların tam zamanlı anne olma tercihlerine -ya da çocuklarına daha fazla yardımcı olabilmek için yarı zamanlı çalışma tercihlerine- yönelik bu tür siyasi müdahaleler sert bir şekilde eleştirilmektedir. Avrupa Birliği, İngiltere ve Almanya gibi ülkelerde kadınlar ile erkekler arasındaki eşit olmayan istihdam oranlarını 'bir sorun' olarak gördüğü için defalarca kınanmıştır.⁴³ 2016 ABD başkanlık seçimleri öncesinde, Donald Trump, anneler için evde kalmayı kolaylaştıracak aile dostu politikaları nedeniyle takdir toplamıştır. Ancak, evli eşcinsel çiftlerin de Trump'ın vergi indirim planından yararlanacak olması 'tartışmalı' bulunmuştur. Bu sırada, Hillary Clinton'ın anaokulunu dört yaşındaki çocuklar için evrensel olarak erişilebilir hale getirmeyi vadediyordu ancak bu projesi 'evde kalan ebeveynler için teşvik sunmadığı' gerekçesiyle beğenilmedi ve dolayısıyla da çocuklar için zararlı olduğuna hükmedildi: 'Birçok çalışma, eğitim kazanımları kaybolurken, artan saldırganlık gibi tipik özelliklerin devam ettiğini ortaya koymuştur.' Howard Aile, Din ve Toplum Merkezi'nden (the Howard Centre for Family, Religion and Society) Dr. Allan C. Carson'dan alıntı yapan yazarlar, 'feminist blogun etkisi altındaki Demokratların evde ebeveynliğe hiç itibar kazandırmak istemediklerini çünkü -haklı olarak- kadınların bunu gerçekten sevmesinden korktuklarını' ekliyorlar.⁴⁴

Belirli bir çalışma etiğinin dayatılması, üretken emeği bakım emeğine önceleyen eril bir normun eleştirisi ile sınırlı değildir; şirketler aynı zamanda işgücü piyasasının bekçileri olarak da tasvir edilmektedir. Doğru tutum ve inançları sergilemeyenleri dışlama gücüne sahiptirler. *LifeSite*'ın bir blog yazısı, her türlü sektörden insanların 'para cezasına çarptırıldığı' ve 'bazılarının eşcinselliği veya eşcinsel 'evliliği' eleştirdikleri için işlerini ve geçim kaynaklarını kaybettiği' örnekleri listeliyor.⁴⁵ Şirketler, işveren olarak rollerinde, mevcut ve potansiyel çalışanlarını 'toplumsal cinsiyet ideolojisi' merceğinden izleyip değerlendirirken, ayrımların ve ödüllerin gerçek performans ve üretkenlikten ziyade bu ideolojiye sıkı sıkıya politik bağlılığa dayandığını ima etmektedir. Sonuç olarak, 'toplumsal cinsiyet ideolojisi'ne karşı olmanın kişinin emek piyasasında kendi pozisyonunu riske atması ve dolayısıyla, kendi geçim kaynağını tehlikeye atması gibi yüksek bir bedeli olduğu söylenmektedir. Birlikte ele alındığında, eril iş etiği ve çalışma kültüründe 'politik doğruculuk' dayatması, çalışanların eşcinselliğin daha çok normalleştirilmesine katılmama özgürlüğüne yönelik bir ihlal olarak değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra, üretken ve yeniden üretici emeğini kendi istekleri ve ihtiyaçlarına göre düzenleme hakkı reddedilen ailenin özerkliğine yönelik bir tehdit olarak görülmektedir. Bir önceki bölümde gösterdiğimiz gibi, ekonomik çıkarlar emek ilişkilerinin düzenlenmesinde öncelikli görülmemektedir. Bunlar daha ziyade siyasi ve kültürel talimatlara göre uyarlanmakta, bu da kurumsal iş uygulamalarının feminist ve queer çıkarlar tarafından şekillendirildiğini ve daha sonra kâr elde etme stratejilerine daha fazla entegre edilerek pekiştirildiğini ima etmektedir.

Markalaştırma, Öznellik ve Eşcinselliğin Normalleştirilmesi

Şirketler, benzersiz kitlesel iletişim yetenekleri nedeniyle, kültürel ideallerin oluşumunda da ana aktörler olarak görülmektedir. Reklamlar ve diğer pazarlama stratejileri, ayrımcılık karşıtı mesajları ‘sıradan insanlar’a yaymayı hedeflemekte ve dolayısıyla -özellikle gençleri- ‘geleneksel değerler’den uzaklaşmaya teşvik etmektedir. Toplumsal cinsiyet karşıtı aktörlere göre, alternatif yaşam tarzlarını normatif olmayan toplumsal cinsiyet söylemleri ve aile dizilimlerini normalleştiren ve hatta romantize eden mesajlar, bu şirketlerin, ‘kültür savaşı’nda eşcinsel bir gündemi desteklediğini açıkça yansıtmakta ve açık bir şekilde taraf seçmektedir.

Minnesota (ABD) eyalet anayasasında evliliğin yasal tanımını üzerine 2012 referandumu öncesinde, *LifeSite*, Minnesota merkezli yemek şirketi General Mills’in evliliğin tanımını heteroseksüel çiftlerle sınırlandırmasına karşı olduğunu kamuoyuna duyurduğunu bildirdi. Şirketin duruşu, evliliğin bir erkek ve bir kadın arasındaki birliktelik olarak tanımlanmasının kamu yararına olduğunu ve bunun özellikle çocuklar için önemli olduğunu savunan Ulusal Evlilik Teşkilatı’nın (National Organization for Marriage) başkanı Brian Brown tarafından yorumlandı. Sonrasında General Mills eşcinsel evliliğe desteğini ifade ederek, ‘müşterilerine, yani ürünlerini satın alan çok benzer ailelere, fiilen savaş ilan etmiştir’: ‘Tam da karşı çıktıkları insanlara mısır gevreği satarak milyarlar kazanan büyük bir şirket için bu özellikle aptalcadır.’ General Mills, Minnesota Evlilik Kampanyası’nın (Minnesota for Marriage Campaign) başkanı John Helmberger tarafından da eleştirilmiş ve Helmberger ‘General Mills’in toplumun temel kurumu olan evliliğin yeniden tanımlanması için yanıp tutuşan küçük ama güçlü çıkar grubuna boyun eğerek ‘siyasal olarak doğru siyaset izlemeye karar vermesinin’ hayal kırıklığına uğratılmakla kalmadığını aynı zamanda ‘gelecek neslin bakım ve refahını’ riske attığını savunmuştur.⁴⁶ Bu tarz bakış açılarına göre, şirketler, nüfusun azınlığını tatmin edebilmek için ailelerin ve çocukların güvenini ve refahını, ayrıca pazardaki pozisyonlarını ve satışlarını feda etmeye hazırdır.

LifeSite ve diğer muhafazakâr aktörler tarafından ‘toplumsal cinsiyet ideoloji’sini teşvik ettiği gerekçesiyle incelemeye tabi tutulan bir başka şirket de Coca-Cola. *LifeSite*, ‘Eşcinselliği normalleştirmek için kurumsal kampanyasının bir parçası olarak eşcinsel bir çiftin yer aldığı Çok Dilli Kola’ başlığı altında, Super Bowl sırasında gösterilen bir reklamı hedef alan eleştirileri haberleşti. *LifeSite* -kendisini ‘eşcinsel-biseksüel-transgender aktivist gündemi teşhir etmeye adanmış, partizan olmayan, kâr amacı gütmeyen bir grup olarak tanımlayan’ Eşcinsellik Hakkında Hakikat’i savunan Amerikalılar (Americans for Truth About Homosexuality) başkanı, Peter LaBarbera’dan alıntılıyarak, ‘Coke’s Super Bowl reklamının kültürde eşcinselliği normalleştirebilmek için artan hükümet-şirket kampanyasının’ son adımı olduğunu yazıyor.

Onlar ‘Amerikalıların cinsel sapkınlığı normal ve iyi olarak kabul edebilmeye koşullandırıldıklarını ve bunun arkasında bazı büyük kurumsal paraların olduğunu’ savunmaya devam ediyorlar. Aynı temsilci, bu reklâmın ailelerin ‘inançları zedelenmeden Super Bowl’u artık izleyemeyecekleri’ anlamına geldiğini söylüyor.⁴⁷

Bu örneklerde, şirketlerin, hükümet ile ittifak halinde, kimliklerini, ilişkilerini ve aile düzenlemelerini toplumun geneli tarafından onaylatmaya kararlı bir LGBTQ hareketinin ayak işlerini idare ettiği görülmektedir. Sonuç olarak, bu ailelerde büyüyen çocuklar üzerinde iddia edilen negatif etki gizlenmekte ve çocuklar eşcinselliğin normal olduğunu düşünmeye teşvik edilmektedir (ve bu tarz kimlikleri kendi kendilerine benimsemeleriyle sonuçlanabilir). Gerçek problem olarak eşcinselliği işaret etmek yerine, yanlış bir şekilde homofobi gerici ve hoşgörüsüz olarak temsil edilmektedir. Dolayısıyla, toplumsal cinsiyet karşıtı müdahaleler, hoşgörü zorunluluğunun aslında aileleri ve Hıristiyanları normalleştirmenin gerçekleştiği alanlardan uzaklaştırmaya hizmet eden bir ayrımcılık eylemi olduğunu göstermeye çalışmaktadır. Şirketlerin ‘kültür savaşı’nda ‘eşcinsel lobisi’nin yanında yer alma motivasyonları, bu grupların sözde güçlü etkilerinin ötesinde, daha ayrıntılı olarak incelenmemiştir. Bu tarz müdahalelerle, *LifeSite*’ın söylemi, çekirdek heteroseksüel aileyi çoğunluğun ve özellikle de çocukların refahı için ön şart olarak yeniden tesis etmektedir.

Kadınların Üreme Yaşamlarına Zarar Veren Kurumsal ‘Toplumsal Cinsiyet İdeolojisi’

İşgücü piyasasının mevcut organizasyonunun, iş etiğinin ve markalaşma stratejilerinin genel olarak olumsuz etkilerinin yanı sıra, toplumsal cinsiyet karşıtları bazı şirketlerin ticari faaliyetlerini ‘toplumsal cinsiyet ideolojisinin’ başarısına bağlı olarak değerlendirmektedir. Özellikle zarar verici olarak belirtilenler arasında doğum kontrol hapları ve kürtajla ilgili ilaç şirketleri, biyo-teknoloji endüstrisi, cinsiyet onaylama terapileri ve yardımcı üreme yer almaktadır. Örneğin, Ruth Enstitüsü’nün kurucusu, Dr. Jennifer Roback Morse’dan alıntı yapılmıştır:

Çeşitli nedenlerden ötürü, ‘büyük şirketler Cinsel Devrim ile tamamen barışıktır. Şirketler Planlı Ebeveynliği desteklemekte ve eşcinsel onur etkinliklerine sponsor olmaktadır.’ Örneğin, ‘evliliğin göreceli istikrarsızlığı da işverenlere fayda sağlıyor. Kadınlar kocalarının kendilerine ömür boyu maddi destek sağlayacağına güvenemezler’ ve bu nedenle kariyerlerine ağırlık verirler.⁴⁸

'Cinsel devrim'in etkisi altında, toplumun ahlaki yapısının bir gerileme ve çözülme halinde olduğu söylenmektedir.

Toplumsal cinsiyet karşıtı eleştirinin açık bir hedefi 'kürtaj endüstrisi'. *LifeSite*'ta sıkça görülen kürtaj karşıtı metinlerin birinde, Jonathon van Maren, kürtaj işçisiyken yaşam aktivisti olan, Carol Everett ile bir söyleşi yapıyor. Everett yaşam yanlısı çevrelerde kitabı *Blood Money Getting Rich off a Woman's Right to Choose* (Kanlı Para: Bir Kadının Seçme Hakkından Zengin Olmak) ile biliniyor. Röportajda, ABD kürtaj endüstrisinin, organizasyonun en altında yanlış yönlendirilmiş 'iyilikseverler' (genellikle kendi kürtajları nedeniyle travma geçiren kadınlar) tarafından yönetildiğini, ancak esas olarak en tepedeki kâr hırslı girişimciler tarafından yönlendirildiğini anlatıyor. Sektör tele-pazarlama teknikleri ile komisyon karşılığında kürtaj sattığı ve kârları artırma amacıyla kondom ve doğum kontrol hapları gibi düşük dozda hormonlar içeren doğum kontrol yöntemlerini, nasıl kullanılacaklarına dair yetersiz yönergelerle birlikte kasıtlı olarak dağıttığı için suçlanıyor. Planlı Ebeveynlik kuruluşu, kürtaj hizmetleri sunarak ve okullarda cinsel eğitimi teşvik ederek, bu pratiklere suç ortaklığı etmekle eleştirilmektedir. Görünüşe göre kürtaj hizmetlerini küçük çocuklar için cinsel eğitimle birleştiren bu kuruluşlar, planlanmamış hamileliklere ve kürtaja neden olan cinsel pratikleri ikiyüzlü bir şekilde teşvik etmekle suçlanmaktadır.⁴⁹ Böylece, kadınların seçme haklarının feminist bayrağı altında, 'fetüs katli' ile gelişen bir endüstri, kadınların fiziksel ve psikolojik sağlıklarını sinsice tehlikeye atmaktadır.

Benzer gerekçelerle, bir diğer *LifeSite* blog yazarı, Wesley J. Smith, üreme endüstrisini, kadınlar ve çocuklar pahasına, çocuğu olmayanlara yardım etmektense para kazanmaya daha hevesli olmakla eleştiriyor. 'Büyük Üreme Endüstrisi; Büyük Petrol, Büyük İlaç, Büyük Biyo-teknoloji ve Büyük Savunma'dan farklı değildir.' diye yazıyor. Endüstriyi; üreme teknolojilerini, üreme dokusunu (yumurta, sperm, embriyo) ve işgücünü (taşıyıcı annelik) reklam kampanyaları ve lobicilikle 'herhangi başka bir endüstri gibi' sürekli genişleyen biçimde ticarileştirdiği için eleştirmektedir. Bu endüstrinin kurbanları 'sağlıklarını ve doğurganlıklarını yumurta satarak yok eden' ücretli yumurta donörleri ve insanlıktan çıkarılan, taşıdıkları çocuklarla bir bağ kursalar bile taşıdıkları çocuklar ellerinden alınan taşıyıcı annelerdir. Ayrıca, kendi çocuklarına hamile kalabilmek için doğurganlık tedavisi gören kadınlar, yoğun ilaç tedavisi, psikolojik kırılganlık ve düşük başarı oranları yüzünden mağdur olarak tasvir edilmektedir.⁵⁰ Böylece, bireysel özgürlüğün genişletilmesi bahanesiyle, üreme tercihleri ve özerkliğinin yanı sıra, kendileri de 'toplumsal cinsiyet ideolojisi' ile iç içe geçmiş olarak tasvir edilen endüstrilerin kârlarının, çekirdek aileyi zayıflattığı ve özellikle de bedenleri sömürülen kadınların acılarını artırdığı iddia edilmektedir; tüm bunlar feminist anlatının gizleme niyetinde olduğu 'ayrıntılar' olarak vurgulanmaktadır.

Kurumsal Feminizm ya da Kurumsal ‘Toplumsal Cinsiyet İdeolojisi’: ‘Toplumsal Cinsiyet’i Siyasetlesztirmek ve Yeniden Siyasallaştırmak

LifeSite’ın argümanlarına bu genel bakışın gösterdiği gibi, toplumsal cinsiyet karşıtı eleştiri, şirket iktidarının, neoliberalizmin ve kapitalist üretim, yeniden üretim ve tüketim ilişkilerinin eleştirisiyle iç içe geçmiştir. Genel anlamda küresel sağın mevcut yükselişi ve daha özel olarak ‘toplumsal cinsiyet’e karşı direnişin yalnızca önceki on yılların neoliberal hegemonya ile açıklanamayacağı konusunda Graff’la aynı görüşü paylaşmakla birlikte, Wendy Brown ve Chantal Mouffe gibi düşünürleri izleyerek neoliberal hegemonyanın bir zemin hazırladığını kesinlikle kabul ediyoruz.⁵¹ Neoliberal politikalar; ‘piyasa kurallarının -kuralsızlaştırma, özelleştirme, mali kemer sıkma- uygulanması ve devletin rolünün mülkiyet haklarının korunması, serbest piyasa ve serbest ticaret ile sınırlandırılması’ yoluyla hegemonik haline gelmiştir.⁵² Bireye ve onun toplumdaki rolüne dair bütünlüklü bir dünya görüşü getirerek, yeni bir siyasi rasyonalite, yani belirli bir zihniyet de oluşturmuştur.⁵³ Rekabetçilik kapsayıcı meşrulaştırıcı ilke haline getirildikçe, neoliberal rasyonalite siyasi yönetimin yerini yönetim ve ekonomik hedeflere bırakmakta ve böylece demokratik vatandaşlık -toplumsal cinsiyet eşitliği ve cinsel özgürlüğe yönelik siyasi talepler de dahil olmak üzere- etkili bir şekilde siyasetlesztirilmiştir.⁵⁴

Feminist akademisyenler, toplumsal cinsiyet eşitliğinin neoliberal söylemlerinin depolitize edici etkileri konusunda uzun süredir uyarılarda bulunmaktadır. Örneğin Angela McRobbie, toplumun ve siyasetin neoliberalleşmesinin yeni bir toplumsal cinsiyet rejimine; ‘kollektiviteyi ya da bizzat kadınların kaygılarını vurgulamaktan ziyade [...] [‘gerçek’ ya da esaslı] feminizmin yerine rekabet, hırs, meritokrasi ve –reklam kampanyaları ve KSS (Kurumsal Sosyal Sorumluluk) girişimleri de dahil olmak üzere şirket kültürü tarafından benimsenen bir figür olan- ‘alfa kızın ‘yükselişini koyan’ bir ‘kadın bireyselleşmesine’ yol açtığını ısrarla vurgulamıştır. ⁵⁵ Bu çerçevede, feminist kuramcılar, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesi kavramlarının kurumsal kâr birikimini destekleme ve meşrulaştırma yollarına dikkat çekerken, toplumsal cinsiyet eşitliği, iş projesi ve ‘akıllı ekonomi’ olarak yorumlanmaktadır. Kadınlar kendi ekonomik gelişmelerini piyasa temelli çözümlerle garanti altına alırken aynı zamanda kazan-kazan mantığı ile uyumlu olarak kurumsal büyümeye de katkıda bulunacaklardır. Burada, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik olarak beyan edilen taahhütler ve önceliklendirilen rekabetçilik ilkesinin giderek daha da geniş bir ilişkiler yelpazesine yayılması sonucu eşitsizliklerin normalleştirilmesi aynı zamana denk gelmektedir.⁵⁶

Bu depolitizasyon önlemlerinin, özgürleştirici ve güçlendirici bir proje olarak feminizm ile toplumsal cinsiyet eşitliğinin uygulanması arasında bir dizi gerilim ve çelişki yarattığını ve şu anda

toplumsal cinsiyet karşıtı aktörler tarafından direnilen ve yeniden politize edilen, genel olarak vatandaşların ve özel olarak kadınların özgürlüğünü kısıtlayan bir neoliberal yönetim formu olduğunu iddia ediyoruz. 'Geleneksel aile değerlerini' yeniden tesis etmeye çalışan bu hareketler, siyasetlerini düzen karşıtı bir proje olarak çerçevelemekte, hem ulusun hem de halkın çıkarlarına uygun bir çözüm sunmakta, aynı zamanda 'elit feminizm' ve ilerici queer ve feminist siyaset tarafından yabancılaştırılmış hissedenenlerin sesini duyurmaktadır. Bu çabada, toplumsal cinsiyet karşıtı siyaset, toplumsal cinsiyet eşitliğini demokrasi, eşitlik ve özgürlük gibi temel modern siyasi değerlerden -neoliberal rasyonalite içine gömülü kapitalist mantığa uyacak şekilde çoktan sahiplenilmiş ve yeniden tanımlanmış değerlerden- ayırıştırarak işlemektedir.⁵⁷

Böylece, toplumsal cinsiyetin ana akımlaştırılmasının uluslararası kurumlar, ulusal hükümet organları ve şirketler ile küresel yönetim ağlarında yaygınlaşmasına karşılık olarak, toplumsal cinsiyet karşıtı aktörler hem içerik hem de biçim bakımından bir demokrasi açığına işaret etmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği (ve daha az ölçüde, LGBTQ hakları) bir uzlaşma değeri olarak yaygın bir şekilde benimsendiği ve neoliberal yönetim yapılarıyla büyük ölçüde yaygınlaştırıldığından, bu meseleler siyasal anlaşmazlıklardan ve tartışmalardan korunmakta ve böylece bunların uygulanması demokratik hesap verme sorumluluğundan muaf tutulmaktadır. Sonuç olarak, toplumsal cinsiyet karşıtı eleştiriye göre, demokratik bir hal olan 'toplumsal cinsiyet' ve LGBTQ haklarına karşı olma hakkı yok edilmekte ve 'toplumsal cinsiyet ideolojisi' siyasetinin peşinden koşan küresel ekonomik, siyasi ve kültürel ağların 'yumuşak totalitarizmi' gözlerden uzak bir azınlığın çıkarları için çalışmaktadır.

Bu anlamda, toplumsal cinsiyet karşıtı eleştiri, feminist teori ve politikada üretim ve yeniden üretim arasındaki ayrımın, kâr birikiminin anahtarı olarak kadınların ücretli ve ücretsiz emeğinin değersizleştirilmesiyle nasıl iç içe geçtiğine dair uzun süredir devam eden tartışmalarla hem örtüşmekte hem de bunlara karşı çıkmaktadır.⁵⁸ Mevcut ekonomik yeniden yapılanmada, bakım emeği koşullarının görmezden gelinmesinin bir toplumsal yeniden üretim krizine yol açtığı görülmüştür: Kadınlar artan işgücü piyasası güvencesizliğini ve sosyal harcamalardaki kesintileri telafi etmek zorunda kalmaktadır.⁵⁹ Ancak feminist eleştiriler, gezegenin kaynaklarına olduğu kadar başkalarına da özen göstermeyi önceleyen alternatif bir etik çağrısında bulunurken,⁶⁰ toplumsal cinsiyet karşıtı eleştirinin kadınlara dayatılmadıkça kapitalist çalışma etiğiyle bir problemi yok gibi görünmektedir. Özcü bir erkeklik ve kadınlık anlayışını benimseyen bu grupların temel kaygısı, kadınların anneliğe olan 'doğal' eğilimini teminat altına almak ve dolayısıyla kürtaşı bir seçenek ve bir ihtiyaca döndüren bakım işi ile üretken iş arasındaki ihtilaftan kaçınmaktır. Burada, toplumsal cinsiyet karşıtı söylem, toplumsal cinsiyet ilişkileri, çalışma

hakları ve toplumsal yeniden üretim koşulları feminist bağlantıların temelden koparılmasını temsil etmektedir; bu bağlantılar toplumsal cinsiyet karşıtı söylemde esasen eve ekmek getiren erkek modeli tarafından karşılanmaktadır.

Toplumsal cinsiyet karşıtı eleştiri, kapitalizmi ortadan kaldırmanın yollarını aramaktansa, kapitalizmin, özgürlüğün ve demokratik hakların taşıyıcısının birey değil aile olduğu 'geleneksel değerler'e göre yeniden düzenlenmesini talep eder. Brown'ın belirttiği gibi bu, neoliberallerin 'gitgide daha fazla faaliyeti özelleşmiş, dolayısıyla uygun bir şekilde düzenlenmemiş ve demokratik normlardan uygun bir şekilde azade kalmış olarak tanımlamak' suretiyle özgürlüğü genişletmeye yönelik neoliberal misyonla mükemmel bir şekilde uyumludur.⁶¹ 'Aile değerleri' siyasi bir geri dönüş yaparken, şirket gücüne yönelik toplumsal cinsiyet karşıtı eleştiri öncelikle (eğer varsa) neoliberal politikaların ürettiği ekonomik eşitsizliklere ya da kötü çalışma koşullarına yönelik değil, daha ziyade şirketlerin, tıpkı devletin yaptığı gibi, 'ailenin' özgürlüğünü ve bütünlüğünü kısıtlamaya yönelik siyasi müdahalelerini algılama biçimlerine yöneliktir. Dolayısıyla, aileleri siyasi elitlerin istilacı projelerinden korumak; toplumsal cinsiyet eşitliğinin, hoşgörünün ve ayrımcılıkla mücadelenin zorlayıcı değerlerinden bağımsız olarak onlara yaşamlarını nasıl düzenleyeceklerini seçme hakkı veren bir müdahaledir.

Bu argüman aynı zamanda 'toplumsal cinsiyet ideolojisinin' ve 'eşcinsel lobisinin' başlıca hedefi olarak görülen bireyin özüne kadar uzanmaktadır: Küresel şirketler ve onların pazarlama kolları tarafından desteklenen 'geleneksel olmayan' toplumsal cinsiyet kimliklerinin, dışavurumlarının ve pratiklerinin idealleri kadar eşcinsel ilişkilere dair onaylayıcı temsiller de yaygın bir şekilde dolaşıma sokulmaktadır. Bu tür pazarlama taktikleri kısmen kurumsal sahiplenme ve kapsamlı toplumsal dönüşüm taleplerinin ticarileştirilmesi olarak anlaşılabilir olsa da toplumsal cinsiyet karşıtı eleştiride, bu ifadeler 'kültür savaşının' temel direkleri olarak görülmekte ve bu görüş doğrultusunda da kendi içsel benliklerini yeniden şekillendirmeyen ya da eşcinselliği normal ve kabul edilebilir olarak görmeyenler 'gerici' olarak nitelendirilmektedir. Dolayısıyla, sözde kültür savaşında, güçlü aktörlerin ittifakları, herkesi 'cinsiyetlendirmeye' yani herkesin kendi toplumsal cinsiyet ve cinsel kimliklerinin biyolojik (ve dini) olarak belirlenmiş olmasının yerine toplumsal olarak inşa edilmiş olduğu yanlış anlamasını sağlamaya çalışmaktadır. Dolayısıyla [toplumsal cinsiyet karşıtlarının] gördükleri bu tehdit, benliğin psişik çekirdeği düzeyinde etki göstermekte ve bireyi farklı türden 'doğal olmayan' (ve dindışı) cinsiyet ifadelerini ve cinsellikleri normalleştirmeye ve keşfetmeye teşvik etmektedir. Bu şekilde, toplumsal cinsiyet karşıtı mantık, potansiyel olarak 'göçmen' gibi diğer dış tehditlerden bile siyasi olarak daha etkili bir düşman

figürü inşa eder, çünkü bu düşman figürü aile ya da bireylerin kendileri de dahil olmak üzere kelimenin tam anlamıyla her yerde bulunabilir.⁶²

Bunun yanı sıra, toplumsal cinsiyet karşıtı eleştiri, toplumsal cinsiyet eşitliği ve üreme özerkliği arasındaki feminist bağın ve insan hakları bağının güçlü bir şekilde parçalanmasını temsil etmekte ve feministlerle işbirliği içerisinde, kadınların özgür seçimlerine referansla kâr birikimlerini meşrulaştıran acımasız 'kürtaj endüstrisi' karşısında kadınların psikolojik ve fiziksel refahını savundukları iddiasında kendini göstermektedir. Ayrıca, bu bağlamda, uzun zamandır kadın bedenlerinin tıbbileştirilmesi ve özelleştirilmiş üreme sağlığı sorununa işaret eden feminist teori ve politika arasında belirli örtüşmeler saptıyoruz. Aslında, 'seçim' kavramı sadece güvenli ve yasal kürtaj -toplumsal cinsiyet karşıtı eleştirinin ana hedefi- için feminist mobilizasyon amacına hizmet etmekte kalmamış, aynı zamanda kendini gerçekleştirme ve bireysel kimlik bakımından tanımlandığı için (aynı zamanda bazı feministler tarafından) feminizm içi eleştiriye de maruz bırakılmıştır. Genel sağlık hizmeti olmayan devletlerde özellikle sorunlu olan bir diğer mesele de, devletin kürtaja ya da üremeye yardımcı hizmetlere erişim sağlama yükümlülüğünün bulunmaması ve üreme hizmetlerine ihtiyaç duyan kişileri kâr amacı güden şirketlere bağımlı hale getirmesidir.⁶³ Daha önce de işaret edildiği gibi, çocukları layıkıyla yetiştirebilmeye yetecek ekonomik ve sosyal imkânlar olmaksızın, 'seçim' pek bir anlam ifade etmez; sınıf, ırk, cinsellik ve aile biçimini önemsemeksizin üreme hakkı, hamileliği sonlandırma hakkı kadar önemlidir.⁶⁴

Feminist eleştirinin bu yönleri hükümetler ve ana akım medya tarafından büyük ölçüde duyulmadığı için, feminist eleştiri ile örtüşen üreme endüstrisine yönelik toplumsal cinsiyet karşıtı eleştiri, seçim söylemi ve ücretli iş ile çocuk bakımını birleştirmenin zorluğu, neoliberal feminizm tarafından yabancılaştırılmış hissedilenler için çekici alternatifler gibi görünme riski taşıyor. Ayrıca bu, feminizmin bazı versiyonları ve toplumsal cinsiyet karşıtı aktörler arasında 'kutsal olmayan ittifaklar' kurulmasına yol açmaktadır. Bu tarz 'söylem koalisyonları' *LifeSite*'ın transgender ile ilgili sayısız yayınında da yaygındır; burada farklı siyasi eğilimlerden kendini 'toplumsal cinsiyet eleştirmeni' olarak tanımlayan feministlere atıfta bulunulmakta ve/ya bu feministler desteklenmektedir; örneğin, bir makalede muhafazakârların ve liberallerin (lezbiyenler ve radikal feministler tarafından temsil edilen liberaller) 'oğlan ve kız çocuklarını trans ideolojiden korumak için işbirliği yaptıkları' bir vakadan bahsedilmektedir.⁶⁵ *LifeSite* ayrıca kâr odaklı taşıyıcı annelik endüstrisine yönelik radikal feminist eleştiriler yayımlamış ve problemin kökeni olarak açık bir şekilde neoliberalizmi işaret etmiştir.⁶⁶ Diğer bir deyişle, neoliberal seçim söyleminin üreme konusundaki baskın durumu kürtaj, doğum kontrolü ve üreme hizmetlerine yönelik yasal haklarla yankılanmasına rağmen, bunlar kesişimsel, ırkçılık karşıtı ve kapitalizm karşıtı yaklaşımların

pahasına ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak, bunların açıkları (örneğin ırksal ve sınıfsal eşitsizlikleri, kâr odaklı üreme endüstrisi), gündemleri nihayetinde üreme özerkliğine büsbütün zarar vermek olan toplumsal cinsiyet karşıtı aktörler için kolay siyasi hedefler haline gelmiştir.

Sonuç Tartışması: Eksik Dostluklar ve Alternatif Siyaset Arasında

Her ne kadar toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerdeki son dönemdeki artış, önceki 'neoliberal muhafazakârlık' biçimlerine (Margaret Thatcher, Ronald Reagan ve George W. Bush'un politikaları gibi) indirgenemezse de, bunlardan çıkarılacak önemli bir ders, sosyal muhafazakârlık ile liberal piyasa ekonomisi arasında özünde bir çelişki olmadığıdır.⁶⁷ Ayrıca cinsiyet eşitliği ve cinsel hak ve özgürlükler gibi liberal-demokratik değerler, büyüyen küresel moderniteye doğru kaçınılmaz bir ilerlemenin parçası olarak görülmemelidir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve bir ölçüde LGBTQ haklarının depolitize edilerek ana akımlaştırılmasının sonucunda, şu anda zemin kazananın feministlerden ziyade toplumsal cinsiyet karşıtı yeniden siyasallaşma olup olmadığını nasıl anlayabiliriz? Feminizmin benimsendiği iddiasına ilişkin tartışmalarda, feministlerin neoliberalizme yönelik yeterli bir eleştiri üretmedikleri, özellikle de taleplerinin neoliberal esnekleşme ve tüketimcilikle nasıl uzlaştırılabileceği noktasında başarısız oldukları sıklıkla ileri sürülmektedir. Bu bağlamda Nancy Fraser, ücretli emeğin feminist değerlendirmesinin neoliberalizmin ve kapitalist değer birikiminin meşrulaştırılmasında 'kilit bir unsur oluşturduğunu' savunurken, Catherine Rottenberg de neoliberal rasyonalitenin hâkimiyetini güçlendirmek için -esasen hem piyasa talepleri hem de toplumsal yeniden üretimle ilgili olarak öz-sorumluluğu ifade eden -neoliberal bir feminizmin 'gerekli' olduğunu öne sürmüştür.⁶⁸

Gördüğümüz kadarıyla sorun, ilerici feminist ve queer eleştirinin eksikliğinden ziyade, fırsat eşitliğinin muğlak kabullerinin aksine, mevcut kapitalist ilişkilerin kapsamlı bir dönüşümü olmaksızın bu eleştirinin kapsamlı bir şekilde dikkate alınamamasıdır. Aksine, toplumsal cinsiyet karşıtı fikirler buna karşılık gelen bir uyumsuzluk sorunundan etkilenmemektedir. Bu hareketlerin ekonomik krizlerin ve artan güvencesizliğin ardından geliştiği ölçüde -bazı rejimlerin aile odaklı sosyal yardımları uygulamaya koymasıyla (örneğin Macaristan ve Polonya)- geniş çaplı bir cazibe kazanmak için ekonomik dünya düzenine kapsamlı alternatifler sunmaları gerekmiyor gibi görünüyor. Bunun yerine, gündemleri işçi sınıfı için koşulların kötüleşmesine yol açan neoliberal kapitalist sermaye stratejileriyle mükemmel bir şekilde uyumludur. Şirket karşıtı söylemlerini siyasi olarak etkili kılan ise, feminist ve queer siyasetin ulusötesi elitlerle suç ortağı olarak temsil edildiği ve ekonomik olarak desteklediği ayrıntılı bir düzen karşıtı anlatıdaki konumudur. Kendi başına anti-kapitalist olmaktan ziyade, 'iyi' ve 'kötü' sermaye arasında ayrım

yapan bir eleştiridir; heteroseksüel ailenin özel alanına yerleştirilen özgürleşme alanı olarak piyasa ilişkilerinin yeniden biçimlendirilmesini önermek için hiçbir şey yapmaz.

Görünürdeki toplumsal cinsiyet karşıtı ivme karşısında, homofobiye ve muhafazakâr toplumsal cinsiyet ideallerine karşı duran kurumsal 'ilerleme', çoğulculuk' ve 'hoşgörü' savunucuları rahatlatıcı ve hatta umut verici görünebilir. Lakin, şirketleri stratejik olarak da olsa olası ittifaklar olarak görmek, kişinin kendi vizyonunu kaybetme riskini de beraberinde getirir. Burada, Brown'ın solun kendi siyasi projesini açıkça formüle edip geliştirmek yerine, neoliberal yeniden yapılanmanın yok ettiği liberal değerlere ve kurumlara savunmacı bir şekilde sarılma eğiliminde olduğuna ilişkin değerlendirmesiyle benzerlik kuruyoruz: 'Eğer sosyalizme sahip olamazsak, en azından refah devleti kapitalizmini korumalıyız.'⁶⁹ Eşitliği kucaklayan hoşgörülü/ilerici neoliberalizme illiberal, otoriter hareketler tarafından meydan okunduğunda, benzer modelin tekrarlanması ne engelleyebilir? Refah devleti kapitalizmine sahip olamıyorsak, en azından pembe badanalı neoliberal kapitalizme sahip olmamıza izin verin.

Bazı feminist değerler, diğer özgürleştirici idealler gibi, neoliberal meşruiyet inşası için faydalı olsa da, kapitalizmin neoliberal veya başka herhangi bir biçimiyle feminizme özel olarak ihtiyaç duyduğunu düşünmek hatalı görünmektedir:⁷⁰ Başka bir siyasi bağlamda, aile ve 'insan onuru'nun muhafazakâr söylemleri de aynı derecede faydalı ekonomi dışı değerler teşkil edebilir. Burada dikkate alınması gereken önemli bir husus, 'toplumsal cinsiyet'in ana akım ve neoliberal depolitizasyonunun, kavramın muhafazakâr bir yeniden siyasallaştırılmasına yol açmış olmasıdır; öyle ki kavram artık çeşitli muhafazakâr grupları bir araya getirmeye ve birleştirmeye hizmet etmektedir. 'Ortak düşman olan 'toplumsal cinsiyet ideolojisi', 'küresel elitlere' karşı düzen karşıtı siyasi projenin ifade edilmesini mümkün kılmaktadır -ki bize göre bu, toplumsal cinsiyet karşıtı söylemin ideolojik 'etkisini' açıklamaktadır. Bu nedenle, 'toplumsal cinsiyet'in 'ideolojik' olduğunu ve kültürel, siyasi ve ekonomik elitlere hizmet ettiğini ifşa etme girişimleri, onlarca yıllık neoliberal yönetişimin neden olduğu bir dizi demokratik eksikliğe ve yapısal eşitsizliğe sadece retorik düzeyinde de olsa yanıt vermektedir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlilik, kurumsal iktidarın ve neoliberal küresel yönetişimin demokrasiden uzaklaştırıcı etkilerine karşı özel bir siyasi yanıt önermektedir; bu yanıt da toplumun ve insan uygarlığının temeli olarak görülen istikrarlı -ve 'doğal'- erkeklik ve kadınlık kategorilerinin yeniden tesis edilmesidir. Bunun yalnızca iktidarın küresel elitlerden sıradan vatandaşlara geri verilerek yapılabileceğini savunuyorlar. Bir yandan, bu durum, 'toplumsal cinsiyet' meselesinin farklı siyasal unsurları bir araya getiren 'sembolik bir yapıştırıcı' olarak işlev görmeye nasıl başladığını açıklayabilir. Öte yandan, bu aynı zamanda toplumsal cinsiyet karşıtı söylemin 'çatlaklarını' ve zayıflıklarını tespit ettiğimiz yerdir.

Bu zayıflıklar nelerdir? Birincisi, kültürel ve ahlaki konulara tekrar tekrar odaklanmaları, ekonomik eşitsizlikler ve demokratik etki alanları meselelerinin sürekli olarak kültürel toplumsal cinsiyetin belirleyici gündemine indirildiği ve tali olarak görüldüğü anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, eleştirinin kapsamı daha geniş bir kesim tarafından kabul görebilecek bir dizi siyasi ve ekonomik eşitsizliği içeriyor gibi görünse de, cevabın kapsamı büyük ölçüde 'doğa kanunları' ve Hıristiyan ahlakı ile sınırlıdır ve hem demokratik hem de ekonomik konular ikincil kalmaktadır. İkinci olarak, toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin, 'yeni dünya düzeni'ni yönlendirdiğini iddia ettikleri feministlere ve 'eşcinsel lobisi'ne karşı sıklıkla ileri sürdükleri 'mazlum' pozisyonu, kendi ideolojilerinin özel bir anlayışına dayalıdır. Bu pozisyon, mevcut şikâyetlerin temel nedeninin tam olarak açığa çıkarılması gereken bir komplo olduğu fikrine dayanmaktadır. Bu tür tutarlı bir anlatı, toplumsal cinsiyet karşıtı söylemin ideolojik gücünü açıklasa da, aynı zamanda en kırılğan noktası olmaya devam etmektedir; toplumsal cinsiyet karşıtı aktörler için zorluk, bunu (yeterince) tutarlı bir dünya görüşü olarak sürdürmektir.⁷¹ Sonuç olarak, daha büyük bir toplumsal cinsiyet karşıtı tehdide karşı birlik olmak adına kadın özgürlüğü ve LGBTQ haklarının neoliberal ifade biçimlerine yönelik eleştirel müdahalelerden kaçınmak, toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin düzen aleyhtarı anlatısına karşı koymak için muhtemelen etkili bir strateji olmayacaktır. Bunun yerine, feminist ve queer siyaset için daha etkili bir strateji, toplumsal cinsiyet karşıtı siyasetin bir karşılık sunduğu neoliberal yönetişimin demokratik eksiklikler ve Fraser'ın 'bakım krizi' olarak adlandırdığı sorunlar gibi zayıflıklarını tam olarak kabul etmek olacaktır.⁷²

Bugün feminizmin karşı karşıya kaldığı iki arada bir derede kalma hali, esasen feminist teori ve siyasetteki iki temel mesele arasında dalgalanmaktadır: üretim ve yeniden üretim. Buna göre, birincisi kadınların güçlendirilmesine yönelik (sözde) feminist neoliberal bir anlatı tarafından sahiplenilirken, ikincisi heteroseksüel aile içindeki 'doğal' işbölümünde kadınlar için belirlenmiş rol olarak ileri sürülmektedir. Bu özel dönüm noktasında ilerici feminizmin önündeki zorluğun, aynı anda hem neoliberal laf ebeliğine hem de toplumsal cinsiyet karşıtlığına yanıt vermek olduğunu, böylece bir 'düşmanın' eleştirisinin diğerinin mantığı tarafından baltalanmayacağını savunuyoruz. Analizimiz ışığında, bu zorluk neoliberalizm ve muhafazakâr toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler tarafından sunulan halihazırdaki eşitsizliklere verilen cevaplara eş zamanlı olarak alternatifler formüle etmeye dayanıyor. Örneğin, eğer neoliberalizmin toplumsal cinsiyet eşitsizliğine cevabı kadınların üretken emeğe eşit katılımı ise ve toplumsal cinsiyet karşıtı çözüm kadınların yeniden üretim emeğinin doğal ve tanrısal düzen içerisinde yeniden değerlendirmesinden oluşuyorsa, feminist eleştirinin önündeki zorluk alternatiflerin her ikisinden de nasıl farklı olduğunu göstermektedir. Bu karmaşık siyasi ortamda, feministlerin verebileceği en uygun yanıt, düzen karşıtı duyguları, iyi finanse edilen muhafazakâr toplumsal

cinsiyet karşıtı aktörlerin de dahil olduğu ekonomik sisteme ve onun elitlerine yöneltmekte ısrar etmek gibi görünüyor. Bu, eşzamanlı olarak kurumsal aktörlerle ‘dostluğu’ reddetmek ve ortak özelliği toplumsal hiyerarşilerden beslenmek olan ve eşitlik umudunu herkes için daha da uzak hale getiren, ‘fikir düşmanlığını’ yeniden şekillendirmek anlamına gelecek.

---

¹ Bu makalenin orijinali için bkz. Jenny Gunnarsson Payne & Sofie Tornhill (2023): The enemy’s enemy: feminism at the crossroads of neoliberal co-optation and anti-gender conservatism, *Journal of Political Ideologies*, 28 (1), 62-82. Makalenin onayı için yazarlara teşekkür ederiz.

Jenny Gunnarsson Payne, İsveç’te Södertörn Üniversitesi, Tarihsel ve Çağdaş Çalışmalar Bölümü’nde çalışmaktadır. Sofie Tornhill, İsveç’te Linnaeus Üniversitesi, Sosyal Çalışmalar Bölümü’nde çalışmaktadır.

² Pembeye boyama şeklinde çevrilen bu kavram, LGBTQ haklarını savunduğunu öne çıkararak başka alanlardaki haksız ve antidemokratik tutumunun üzerini kapatmaya çalışmak anlamında kullanılır. Özellikle devletler ve şirketlerin başvurduğu bir yöntemdir. (ç.n.)

³ Bu ‘cendere’ hakkında başka güncel tartışma için, bakınız Cinzia Arruzza, Tithi Bhattacharya ve Nancy Fraser, 99 *İçin Feminizm: Bir Manifesto* (Çev. Utku Özmakas) (İstanbul: Sel Yayıncılık, Mart 2019).

⁴ Adrienne Roberts, ‘The Political Economy of “Transnational Business Feminism” problematizing the corporate-led gender equality agenda’, *International Feminist Journal of Politics*, 17.2 (2015), ss. 209-231; Chizu Sato, ‘Two Frontiers of Development? A Transnational Feminist Analysis of Public-Private-Private Partnerships for Women’s Empowerment’, *International Political Sociology*, 10.2 (2016), ss. 150-167; Hester Eisenstein, ‘Hegemonic feminism, neoliberalism, and womenomics: ‘empowerment’ instead of liberation?’, *New Formations*, 91.91 (2017): ss. 35-49; Sofie Tornhill, *The Business Of Women’s Empowerment: Corporate Gender Politics in the Global South* (Londra: Rowman & Littlefield International, 2019)

⁵ Ben&Jerry’s’in websitesindeki ürün bilgisi. <https://www.benjerry.com/flavors/pecan-resist-ice-cream>

⁶ Elżbieta Korolczuk ve Agnieszka Graff, ‘Gender as ‘Ebola from Brussels’: The Anticolonial Frame and the Rise of Illiberal Populism’, *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 43.3 (2018), s. 798.

⁷ Gabriele Kubly, *The Global Sexual Revolution; Destruction of Freedom in the Name of Freedom* (Kettering OH: Angelico Press, 2015).

⁸ Bilinmeyen yazar. *LifeSite* hakkında bilgi. ‘Hakkında’ <https://www.lifesitenews.com/about>

⁹ Roman Kuhar and David Paternotte (Yay. Haz.) *Anti-Gender Campaigns in Europe: Mobilizing Against Equality* (Londra: Rowman & Littlefield, 2017); Jenny Gunnarsson Payne, ‘Challenging ‘Gender Ideology’: (Anti-)Gender Politics in Europe’s Populist Moment’, *The New Pretender*, 10 Şubat (2019) <http://new-pretender.com/2019/02/10/challenging-gender-ideology-anti-gender-politics-in-europes-populist-moment-jenny-gunnarsson-payne/>

¹⁰ Roman Kuhar ve David Paternotte, ‘Giriş.’, Roman Kuhar ve David Paternotte (Yay. Haz.) *Anti-Gender Campaigns in Europe: Mobilizing Against Equality* içinde (Londra: Rowman & Littlefield, 2017), ss. 1-22.

¹¹ Martijn Mos, ‘The fight of the Religious Right in Europe: old whines in new bottles’, *European Journal of Politics and Gender*, 1.3 (2018): 325-343; Rebecca Sanders, ‘Norm spoiling: undermining the international women’s rights agenda’, *International Affairs*, 94.2 (2018), ss. 271-291.

¹² Kevin Moss, ‘Russia as the Saviour of European. Civilization. Gender and the Geopolitics of Traditional Values’, Roman Kuhar ve David Paternotte (Yay. Haz.) *Anti-Gender Campaigns in Europe: Mobilizing Against Equality* içinde (Londra: Rowman & Littlefield, 2017), ss. 195-214; Emil Edenborg, ‘Russia’s spectacle of ‘traditional values’: Rethinking the politics of visibility’, *International Feminist Journal of Politics*, 22.1 (2020), ss. 106-112.

- ¹³ Chrissy Stoop, 'A Right-Wing International? Russian Social Conservatism, the US-Based World Congress of Families, and the Global Culture Wars in Historical Context', *The Public Eye* (2016), ss. 4–10.
- ¹⁴ Korolczuk ve Graff, *bkz.* Ref. 4, ss. 797–798.
- ¹⁵ Weronika Grzebalska, Eszter Kováts, ve Andrea Petö. 'Gender as symbolic glue: how 'gender' became an umbrella term for the rejection of the (neo)liberal order.' *Political critique* 13 (2017), <http://politicalcritique.org/author/grebalskakovacspeito/>.
- ¹⁶ Sarah Bracke ve David Paternotte, 'Unpacking the Sinof Gender', *Religion and Gender*, 6.2 (2016), ss. 143–154; Elizabeth S. Corredor, 'Unpacking 'Gender Ideology' and the Global Right's Antigender Countermovement', *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 44.3 (2019), ss. 613–638; Korolczuk ve Graff, *bkz.* Ref. 4.
- ¹⁷ Anna Temkina ve Elina Zdravomyslova, 'Gender's crooked path: Feminism confronts Russian patriarchy', *Current Sociology*, 62.2 (2014), ss. 253–270.
- ¹⁸ Mos, *bkz.* Ref. 9; Sanders *bkz.* Ref. 9.
- ¹⁹ Alba Alonso ve Emanuela Lombardo, 'Gender Equality and the De-Democratization Process: The Case of Spain', *Politics and Governance*, 6.3 (2018), ss. 78–89; Johanna Kantola ve Emanuela Lombardo (Yay. Haz.) *Gender and the economic crisis in Europe: politics, institutions and intersectionality* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2017).
- ²⁰ Orijinali 'emic' olan bu kavram antropolojide araştırmacının 'içerden' bir bakış açısı kazanması anlamına gelir. (ç.n.)
- ²¹ Ernesto Laclau ve Chantal Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy* (Londra and New York: Verso, 1995).
- ²² David Howarth, 'Power, Discourse, and Policy: Articulating a Hegemony Approach to Policy Studies', *Critical Policy Studies*, 3.3–4 (2010), s. 310.
- ²³ Ernesto Laclau, *On Populist Reason* (Londra and New York: Verso, 2005); Laclau ve Mouffe, *bkz.* Ref. 18.
- ²⁴ Cf Kuhar & Paternotte *bkz.* Ref.7, s. 15; Laclau, *bkz.* Ref. 18.
- ²⁵ Bakınız örn. Howarth *bkz.* Ref.19, s.318; Laclau, *bkz.* Ref.18., s.153; Chantal Mouffe, *For a Left Populism* (Londra & New York: Verso, 2018), s. 11.
- ²⁶ Marteen Hajer, 'Doing Discourse Analysis: Coalitions, Practices, Meaning', Margo van den Brink ve Tamara Metz (Yay. Haz.) *Words matter in policy and Planning – Discourse Theory and Method in the Social Sciences* içinde (Amsterdam: Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap, 2006), s. 67.
- ²⁷ Orijinali 'discursive closure', bir söylemin veya ideolojinin bir konuya dair kendini her şeyi açıklamaya muktedir görerek o konu ile ilgili nihai bir sonuca varmasına ve diğer fikir ve görüşleri sonlandırmaya çalışmasına gönderme yapılmaktadır. (ç.n.)
- ²⁸ Ernesto Laclau, 'The Death and Resurrection of the Theory of Ideology', *Modern Language Notes (MLN)*, 112 (1997), ss. 297–321; 'Ideology and post-Marxism', *Journal of Political Ideologies*, 11 (2006), s. 114.
- ²⁹ Orijinali 'contingent' kelimesinin karşılığı 'olumsal' TDK sözlüğünde 'olması kadar olmaması da mümkün olan zorunlu karşıt' olarak açıklanmıştır. (ç.n.)
- ³⁰ Jason Glynos, 'The Grip of Ideology: A Lacanian Approach to the Theory of Ideology' *Journal of Political Ideologies*, 6.2 (2001), ss. 191–214.
- ³¹ Glynos, *ibid.*, ss. 193–196, 202.
- ³² Christopher N. May, *Global Corporations in Global Governance* (Abingdon, UK: Routledge, 2015).
- ³³ Gabriele Kuby, *bkz.* Ref. 5, p. 11.
- ³⁴ *LifeSite* hakkında bilgi, *bkz.* Ref. 6.
- ³⁵ Gabriele Kuby, 'Alarmed Report Details Sexual Left Agenda to Defeat Surging European Family Movement', *LifeSite*, 3 Eylül 2015. <https://www.lifesitenews.com/opinion/alarmed-report-details-sexual-lefts-agenda-to-defeat-surging-european-famil?fbclid=IwAR3lVAKH2thjmdaETzrHDZg2Thonlh5URdSgXSw6o7M5g3adXlYRrTaAonI>
- ³⁶ Péter Krekó ve Zsolt Enyedi, 'Explaining Eastern Europe: Orbán's Laboratory of Illiberalism', *Journal of Democracy*, 29.3 (2018), ss. 39–51.
- ³⁷ Claire Chretien, 'Pro-Abort Billionaire Georg Soros Gave Nearly \$90 Million to Feminist Anti-Trump Protest Groups', *LifeSite*, 16 Ocak 2017. <https://www.lifesitenews.com/news/pro-abortion-billionaire-george-soros-gave-nearly-90-million-to-feminist-anti>

- ³⁸ John-Henry Westen, 'Gender Ideology and Other Dogmas of the Global World Order', *LifeSite*, 6 Mayıs 2016. <https://www.lifesitenews.com/blogs/gender-ideology-and-other-dogmas-of-the-new-global-order>
- ³⁹ ABD'de 1870'li yıllarda yürürlüğe giren ve 1960'lara kadar yürürlükte kalan toplumsal, ekonomik ve hukuki ırk ayrımcılığına neden olan yasalardır. Bu yasalara göre, siyah vatandaşların eğitim, seçme ve seçilme gibi birtakım temel haklara erişimi kısıtlanmaktaydı. (ç.n.)
- ⁴⁰ Peter Sprigg, 'No, Redefining Marriage will Not Help the Economy: The Supreme Court cannot – it Must Not – Make its Decisions on Constitutional Claims Based on What the Justices (or Anyone Else) Prefers as Public Policy', *LifeSite*, 8 Nisan 2016. <https://www.lifesitenews.com/opinion/no-redefining-marriage-will-not-help-the-economy>
- ⁴¹ Aksiyolojik, değerlerle ilgili bir terimdir. Aksiyolojik temeller, bir şeyin dayandığı temel değerleri ve değerler sistemini ifade eder. (ç.n.)
- ⁴² Kuby bkz. Ref. 5, s. 35.
- ⁴³ Thaddeus Baklinski, 'EU Chastises Britain for Having Too Many Stay-At-Home Moms', *LifeSite*, 29 Haziran 2015. <https://www.lifesitenews.com/news/eu-chastises-britain-for-having-too-many-stay-at-home-moms>
- ⁴⁴ Ben Johnson, 'Game-Changer: Donald Trump Just Unveiled a Huge Tax Break for Stay-At-Home Moms', *LifeSite*, 15 Eylül 2016. <https://www.lifesitenews.com/news/game-changer-donald-trump-just-unveiled-a-huge-tax-break-for-stay-at-home-m>
- ⁴⁵ John-Henry Westen, 'Gender Ideology and Other Dogmas of the New Global Order', *LifeSite*, 9 Mayıs 2016. <https://www.lifesitenews.com/blogs/gender-ideology-and-other-dogmas-of-the-new-global-order?fbclid=IwAROW16o2cCEoS3G1ypliz2NIXZSSbnQpLHyKfUkGoMoy4qFDtlkM-XYExtw>
- ⁴⁶ Thaddeus Baklinski, 'Bye Bye Cheerios: General Mills Announces Support for Gay 'Marriage'', *LifeSite*, 15 Haziran 2012. <https://www.lifesitenews.com/news/bye-bye-cheerios-general-mills-announces-support-for-gay-marriage>
- ⁴⁷ Ben Johnson, 'Multilingual Coke ad Featuring Gay Couple Part of 'Corporate Campaign to Normalize Homosexuality'', *LifeSite*, 4 Şubat 2014. <https://www.lifesitenews.com/news/multilingual-coke-ad-featuring-gay-couple-part-of-corporate-campaign-to-nor>
- ⁴⁸ Andrew E. Harrod, 'The Sexual Revolution Can't Function without the Coercive Power of the State. Here's Why: A New Book Exposes the 'Sexual State' and its War on the Family', *LifeSite*, 15 Kasım 2018. <https://www.lifesitenews.com/opinion/new-book-exposes-the-sexual-state-and-its-war-on-the-family>
- ⁴⁹ Jonathon Van Maren, 'Former Abortion Worker: We Wanted Teen Girls to Get 3 to 5 Abortions Each', *LifeSite*, 6 Ağustos 2018. <https://www.lifesitenews.com/blogs/former-abortion-worker-we-wanted-teen-girls-to-get-3-to-5-abortions-each>
- ⁵⁰ Wesley J. Smith, 'Big Fertility's Dark Side', *LifeSite*, 17 Eylül 2013. <https://www.lifesitenews.com/blogs/big-fertilitys-dark-side>
- ⁵¹ Agnieszka Graff, Ratna Kapur ve Suzanna Danuta Walters, 'Introduction: Gender and the Rise of the Global Right', *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 44.3 (2019), ss. 541–553.
- ⁵² Mouffe bkz. Ref. 22, ss. 11–12.
- ⁵³ Wendy Brown, *Undoing the Demos: Neoliberalism's Stealth Revolution* (New York: Zone Books, 2015); Mouffe, *ibid.*, s. 12.
- ⁵⁴ David Harvey, *Spaces of Global Capitalism: Towards a Theory of Uneven Geographical Development* (Londra ve New York: Verso, 2006, s. 25; Colin Crouch, *The Strange Non-Death of Neoliberalism* (Cambridge: Polity Books, 2011), s. 167; Brown, *ibid.*, s. 22.
- ⁵⁵ Angela McRobbie, 'Beyond Post-Feminism', *Public Policy Research*, Eylül-Kasım (2011), ss. 179–184.
- ⁵⁶ Brown bkz. Ref. 46, s. 38.
- ⁵⁷ Brown, *ibid.*; Martin Hartmann ve Axel Honneth, 'Paradoxes of Capitalism' *Constellations* 13.1 (2006), ss. 41–58.
- ⁵⁸ Heidi I. Hartmann, 'The Unhappy Marriage of Marxism and Feminism: Towards a More

Progressive Union', *Capital & Class*, 3.2 (1979), ss. 1–33; Iris Marion Young, 'Beyond the Unhappy Marriage: A Critique of the Dual Systems Theory, Lydia Sargent (Ed.) *Women and Revolution* içinde (Montreal, QC: Black Rose Books, 1981).

⁵⁹ Nancy Fraser, 'Contradictions of Capital and Care', *New Left Review*, 100 (2016), ss. 99–117; Shirin M. Rai ve Georgina Waylen (Yay. Haz.) *New frontiers in feminist political economy*. (New York: Routledge, 2013).

⁶⁰ Kathi Weeks, *The Problem with Work: Feminism, Marxism, Antiwork Politics, and Postwork Imaginaries* (Durham, NC: Duke University Press, 2011).

⁶¹ Wendy Brown, 'Neoliberalism's Frankenstein: Authoritarian Freedom in Twenty-First Century 'Democracies'', *Critical Times*, 1.1 (2018), ss. 60–80.

⁶² Gunnarsson Payne, *bkz.* Ref. 7.

⁶³ Lisa Smyth, 'Feminism and Abortion Politics: Choice, Rights, and Reproductive Freedom', *Women's Studies International Forum*, 25.3 (2002), ss. 335–345.

⁶⁴ Zakiya Luna ve Kristin Luker, 'Reproductive Justice', *Annual Review of Law and Social Science*, 9 (2013), s. 327–352.

⁶⁵ Austin Ruse, 'Lesbian Feminists Join Conservative Think-Tank to Protect Kids from Transgenderism: Conservatives and Liberals are making common Cause on Saving Boys and Girls from the Trans Ideology', *LifeSite*, 4 Şubat 2018. <https://www.lifesitenews.com/news/lesbian-feminists-join-conservative-think-tank-to-protect-kids-from-transge>

⁶⁶ Kathleen Sloan, 'The Surrogacy Industry Exploits Women . . . and Makes a Lot of Money Doing It', *LifeSite*, 5 Mayıs 2017. <https://www.lifesitenews.com/opinion/trading-on-the-female-body-surrogacy-exploitation-and-collusion-by-the-us-g>

⁶⁷ Stuart Hall, 'The Great Moving-Right Show', *Marxism Today*, January (1979); Wendy Brown, 'American Nightmare: Neoliberalism, Neoconservatism, and De-democratization', *Political Theory*, 34.6 (2006), ss. 691–714.

⁶⁸ Nancy Fraser, 'Capitalism, Feminism, and the Cunning of History', *New Left Review*, 56 (2009), s. 220; Catherine Rottenberg, *The rise of neoliberal feminism* (New York: Oxford University Press, 2018).

⁶⁹ Wendy Brown, *Edgework. Critical Essays on Knowledge and Politics* (Princeton: Princeton University Press, 2005), s. 56.

⁷⁰ Cf. Rottenberg, *bkz.* Ref. 61.

⁷¹ Burada analiz ettiğimiz ampirik örnek LifeSite'in kürtaj karşıtlığı, LGBTQ hakları karşıtlığı ve kadınlarla erkekler arasındaki biyolojik olarak belirlenmiş farklılıklarına kalpten inanan sadık bir kitlesi olsa da, toplumsal cinsiyet karşıtı söylem, eleştirilerini daha geniş bir konu yelpazesine ilişkilendirerek yeni kitleleri kendine çektiği ölçüde, kesintiye uğratma fırsatlarının en umut verici görüldüğü yer muhtemelen bu bağlantılardır.

⁷² Nancy Fraser, 'Contradictions of Capital and Care', *New Left Review*, 100 (2016), ss. 99–117; Chantal Mouffe, 'The 'end of Politics' and the Challenge of Right-wing Populism', in F. Panizza (Ed.) *Populism and the Mirror of Democracy* (London and New York, Verso, 2005), ss. 54, 70.